

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ
ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ
МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

АДАБИЁТИ

САНАЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1990
ЙИЛ

31 АВГУСТ
№ 35 (3087)
ЖУМА

МИРТЕМИР ТАВАЛЛУДИНИНГ 80 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

Болаларим, йўлдан озманглар!..

ТУРКИСТОНДА ШОИР КУНЛАРИ

УСТОД АДИБЛАР ҳақи-
да сўз кетганда китоб-
хонлар икки номини кўпинча

бирга тилга оладилар: Мақ-
суд Шайхзода ва Миртемир...
Ҳа, ҳар икки устод тақдирини

Миртемирнинг уй-музеи

Ганжа ЕҚУБОВ: ОШКОРАЛИК ВА ТЕЛЕТОМОШАЛАР

Телевидениенинг ҳақли равишда қайта қуриш ва
ошкоралик жарчисига айланиб бораётгани ҳаммамизга
аён. Бугунги қайта қуриш нафаси, ошкоралик шид-
дати телевидениеда ўз аксини топиши керак. Жум-
хурият телевидениеси кўрсатувларидан қачон томоша-
бинлар кўнгли тўлади?

Мухбиримизнинг саволларига Ўзбекистон ССР те-
левидение ва радиоэмиттириш Давлат қўмитаси раиси
Ганжа ЕҚУБОВ шундай жавоб берди:

Агар мамлакатимизда
кечаётган иқтисодий
жараён билан ишларимиз-
ни солиштириб кўрсак,
ҳали жуда кўп долзарб ма-
саламиз ҳал этилмаёт-
ганимиз аён бўлади. Ҳозир
жумхурият телевидениеси
телетомошабинлар талаб-
ларини тўла қондираёт-
ти деблмайман. Чунки, бу ер-
да узоқ йиллардан бўён
жуда кўп муаммолар тўп-
ланиб қолган.

Асосий гап кадрларда.
Хизматчилар, ходимларни
иқтисодий синондан ўтказди.
Шунда уларнинг кўпчили-
ги телевидение ҳаётини
яхши билмаслиги, узоқ
йиллардан бўён ўз қўни-
га ўрналган қолганлиги
маълум бўлди. 60-80 ёш-
гача бўлган, айни пайтда
ишлаётган ходимларда 4
45 нафари нафақага чиқ-
дилар. Уларнинг ҳар би-
рига минг сўмдан пул бер-
дик. Айрим катта тақри-
бага эга кексалар билан
бир-икки йилга мўлжал-
ланган шартнома туздик.

Янги йилдан бошлаб иш-
лаётган ва ишга қабул қи-
линмаган ходимлар билан
олдиндан махсус шартнома
тузиб, кейинчалик ана шу
шартноманинг бажарилиш-
ишга қараб уларни ишга
қабул қилдик. Шундангина
ишларимизда бироз жо-
нланчи бўлиши мумкин.

Ҳозир асосий этиборни
телевидениенинг келажак-
да шиддатидан кадрлар-
ларга қаратмоқчимиз. Ма-
салан, бизда махсус ма-
лумотга эга бўлган теле-
журналист, тележурналист,
телеоператор йўқ. Бу иқтисодий ишларимиз
ривожига катта тўсқин бўл-
моқда. Чумчуқ сўйсак ҳам
«Сўйсак сўйсак» деган ма-
қол беғиз айтилмаган.

да ўхшаш жиҳатлар бисёр:
иккаласи ҳам адабиётга бир
даврдан кириб келган. Сталин
қатгонлари жабрини ҳўп
тортган, ҳаётини ҳақиқий
қадрини топпаган, бироқ ҳар
қандай таъинларга қарамай
иқтисоддан сира тўхтамаган,
халқимизга доимо садоқати-
ни сақлаган қаламқашлар.
Ҳар иккаси устодимиз ҳам
истеъдодини йил сайин
камолга етказиб бор-
ган. Сўз санъаткорлар
ридир. Улар бу жиҳат-
дан ҳам барча иқтисодий
эрнак бўлди. Миртемир-
нинг умумхалқ тўйи тобора
яқинлашган шў кўнларда
бундай ўйлар кўпчилигини
ҳаётга келса ажаб эмас.
Мен ҳам Туркистонга
шoirнинг киндик қони то-
мган табаррук юртга йўл
оларманми, шулар ҳақида
ўйладим.

Миртемир она қишлоғидан
11 яшарлиғида чиқиб кетган.
Лекин уни бир дам ҳам
унутмаган.

Менга жилмайд
тушларимда ҳам
Бобон калоним — оғоч
Туркистон...

Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмасининг делегацияси
Чимкент вилояти Туркистон
туманининг Секс Иқон қиш-
логидан Миртемир номдаги
адабиёт музейининг очили-
ши маросиминда ва шoir та-
валлудининг 80 йиллигига
бағишлаб Қозоғистонда ўт-
казиладиган миртемирхонлик
кўнларига қатнашиш учун
борди. Делегацияга жумху-
рият Ёзувчилар уюшмаси
бошқарувининг котиби, ёзув-
чи Тоҳир Малик бошчили-
лида. Адабиёт кўнларига
Ўзбекистонлик адиблардан
Носир Фозил, Нормурод
Нарзуллаев, Мухаммад Хай-
руллаев, Хайдар Мухаммад,
Хусан Рўзиматов, Гаффор
Мўминов, Абдуғафур Расу-
лов, Қолдибек Сейданов,
Шухрат Ризаев, Миртемир
нинг ўғли — таржимон Мир-
жало Турсунов, Маҳкамбой

Давоми еттинчи бетда

ЯНГИЛАНГАН ФЕДЕ-
РАЦИЯ. ЯНГИ ИТТИ-
ФОҚ ШАРТНОМАСИ. Бу-
гун бу сўзлар барчаннинг
диққат марказидагина эмас,
ҳаттоки қалб ва туйғуларини
да ҳам яшамоқда. Юзлаб
халқлар, эл ва элатлар,
жумхуриятларнинг меҳнат-
кашлари қабул қилинажак
ана шу ҳужжатнинг амалий
икросига нигоҳ тикиб ту-
ришибди.

Негак, етмиш-юз йил
давом этиб келган сохтар-
чиликлар фож бўлгач, жум-
хуриятларнинг ўз қозони-
ни акратиб олишга ишти-
лоқчи бўлиш, Умумий хонадонда
яшайдиган бош тортаётганлар
ча аввалгига «ажралсанг, ҳо-
лингга маймулар йнғайла-
ди», деб қўрилганини, сўнг
эса дабдага ва қўриқтининг
ўтилгани ҳам сир эмас. Бу-
лар ҳам иш бермагач, тўх-
танглар, шойишманглар, эн-
ди аввалги хатолар тевкор-
ланмайд, мана кўрсатилар.
Иттифоқ Шартномасини ян-
гиллаш, барча хоҳиш-
иродларининг ўша Шарт-
номада баён этасизлар,
ўз мустақиллик ҳуқуқларини
гизини тиклашлар, суверен
давлатлар иттифоқини туза-
миз деб ваъдалар берилмоқ-
да. Ҳозир ана шу Иттифоқ
Шартномасини янгилашга ки-
ришилган, ваздаларнинг не-
чолик самимийлиги синод-
дан ўтадиган, келажакдаги
тақдиримизни ўз қўлимиз
билан яратадиган масъул
двор. Шу бонс, бу жараён
хусусида ошкора фикр юри-
тиш ниҳоятда зарурдир.

Янгида Красноярск ўлка-
сида бўлиб. Шу ўлка би-
лан жумхуриятимизнинг иқ-
тисодий алоқаларини ўрга-
ниш ниятида Бош таъминот
бошқармасига бордим. Те-
гишли маълумотлар қўлида
бўлган ходим хўрайди: бу-
ни ўрганганидан сизга нима
фойда, пахта бераямиз, деб
кўп ҳам гердаерямизлар,
пахталаринг ҳам, мева-чевау-
ла, сабзавот-поллизларинг ҳам биз
қорайётган маҳсулотлар ол-
дида ҳеч нарса эмас, деди.
Энди шу давронинг
мағзини қачиб қўрайлик.
Хўш, нега битта вилоят ла-
ракмасидаги ўлка бизнинг
бутун бир жумхуриятимизга
шўнчалик кўп маҳсулот
қорайди-ю, биз эса ундан
камроқ қилиб жўнатамиз.
Нега биз, сирдан қараган-

Маълумки, ўтган йили
Қозоғистон ССР ва Ўзе-
кистон ССР Ёзувчилари
уюшмалари ўртасида 1989
— 2000 йилларга мўлжал-
ланган ўзаро адабий ало-
қалар ва ҳамкорлик тўғ-
рисида шартнома тузилган
эди. Шартномага муво-
фиқ қардош Қозоғистон ва
Ўзбекистон адабиётлари ўр-
тасидаги дўстлигини янада

Мухтор ШАХАНОВ

Менга иқбол тилаб бир чоғ,
Эзу йўлга солганлар,
Оқиз қолган дамларимда
Қалқон бўла олганлар,
Бу дунёда тирикманки,
Ишончингиз оқларман,
Сизга бўлган ҳурматимни
Дил тубида сақларман.
Тог сувидек келаман мен,
Тин олмаган жоним бор,

2 СЕНТЯБРЬ КУНИ БИР
ГУРУХ ҚОЗОҚ
ЁЗУВЧИЛАРИ
ТОШКЕНТГА КЕЛИШАДИ
Мустақиллаш, ёлғиз ало-
қаларни ривожлантириш
ва адабиётларни янада бо-
йитиш борасида қатор тал-
бирлар белгиланган. Жум-
хуриятлар меҳнаткашла-
ри билан қўллаб урчауш-
лар ўтказиш учун яқодий

Юрагимда диёнатим,
Гард юкмаган ерим бор,
Кучогимда кўкларим бор,
Кучогимда қорим бор,
Майли, меннинг ўзимга тан
Феълимдан сиз тонинглар,
Уммондаги бир кемадек
Бу дунёни кездим мен,
Бахтиёрман — ҳасратимга
Ҳасратдошлар сездим мен,
Айтинг, қай дил ҳақи бордир
Дардин миннат қилмоққа?
Умр бўйи интилдим мен
Нурдек тоза булоққа.

гуруҳларнинг мунтазам са-
фарларини ташкил этиш, ўша
тадбирлар жумласидан.
Шартномага мувофиқ 2
сентябрь куни Тошкентга
бир гуруҳ қозоқ ёзувчила-
ри ташриф буюришади.
Ёзувчиларнинг бу учрашу-
ви ўтган йили Чимкент
шаҳри ва вилоятида ўтқа-
зилган учрашувларнинг да-
воми бўлади.

Қозоғистонлик дўстла-
римиз диёримизга бир ҳаф-
талик мўддат билан келиш-
моқда. Улар сафар зўнла-
ри Тошкент, Сирдарё ви-
лояти ноҳияларида бўли-
шади. Тошкентдаги диқ-
қатга сазовор жойларни бо-
риб кўришади. Атоқли
адибларимизнинг уй-му-
зеиларига ташриф буюри-
шади. Юзлаб ўзбек ки-
тобхонлари билан учрашу-
влар, суҳбатлар бўлиб ўта-
ди.

ДИЕРИМИЗГА МАРҲА
Б.О. АЗИЗ ДўСТЛАР!

Асқар тоғдан қудрат олиб,
Ойга тўниб боқмасан,
Тўққан замин кучогиди
Эркин-эркин оқмасан,
Лойқаланган дарёдайин
Сўниб қолсан мен ахлор,
Она юртим, фарзандим деб
Атамайин қўл қол.
Йўқ-йўқ, бундоқ кўргуликни
Солмасан, қисмат, бошимга,
Бундоқ гамин раво кўрман
Бирон ҳасратдошимга!

Мирпўлат МИРЗАЕВ таржимаси

ЭРТАГА 1 СЕНТЯБРЬ — БИЛИМЛАР КУНИ

Гуна табассуми бунча безор,
У умрин тутадн бизга беҳадим,
Дунёга дунёдай улкан ишонч бор,
Ростфўй кўзларингда, Болалик.

Шу ишонч ҳурмати осмоннинг бегард,
Пойингда она ер гулларга тўлсин,
Сўйиб, ўқмоқ бўлган ҳайрат сабогинг
Бошдан сўнгитганча фақат рост бўлисин!

Ш. САЛИМОВА

ТУШОВЛАНГАН ТУЛПОРЛАР

да, уларга иқтисодий жи-
ҳатдан тобе қўринамиз. Мен
миллион сўмлар билан ўл-
чанаётган олди-берди муно-
сабатларидаги майда-чўйда-
лар ҳақида фикр юритиб
ўтирмаймиз.

Ўзбекистон ҳар йили шу
ўлкадаги Черногорск тўр-
моғит ишлаб чиқариш бир-
лашмасидан 7 миллион сўм-
ликдан кўпроқ йиғирилган
жун ва 23 миллион сўмлик
жун мато олар экан. Мен
Красноярск Бош таъминот
бошқармаси бўлим бошлиғи
Е. А. Сорокиндан: «Сизлар
эса дабдага ва қўриқтининг
ўтилгани ҳам сир эмас. Бу-
лар ҳам иш бермагач, тўх-
танглар, шойишманглар, эн-
ди аввалги хатолар тевкор-
ланмайд, мана кўрсатилар.
Иттифоқ Шартномасини ян-
гиллаш, барча хоҳиш-
иродларининг ўша Шарт-
номада баён этасизлар,
ўз мустақиллик ҳуқуқларини
гизини тиклашлар, суверен
давлатлар иттифоқини туза-
миз деб ваъдалар берилмоқ-
да. Ҳозир ана шу Иттифоқ
Шартномасини янгилашга ки-
ришилган, ваздаларнинг не-
чолик самимийлиги синод-
дан ўтадиган, келажакдаги
тақдиримизни ўз қўлимиз
билан яратадиган масъул
двор. Шу бонс, бу жараён
хусусида ошкора фикр юри-
тиш ниҳоятда зарурдир.

Шу ўлкадаги Канск
ип-газлама қўбинатига йи-
лида бўлиб. Шу ўлка би-
лан жумхуриятимизнинг иқ-
тисодий алоқаларини ўрга-
ниш ниятида Бош таъминот
бошқармасига бордим. Те-
гишли маълумотлар қўлида
бўлган ходим хўрайди: бу-
ни ўрганганидан сизга нима
фойда, пахта бераямиз, деб
кўп ҳам гердаерямизлар,
пахталаринг ҳам, мева-чевау-
ла, сабзавот-поллизларинг ҳам биз
қорайётган маҳсулотлар ол-
дида ҳеч нарса эмас, деди.
Энди шу давронинг
мағзини қачиб қўрайлик.
Хўш, нега битта вилоят ла-
ракмасидаги ўлка бизнинг
бутун бир жумхуриятимизга
шўнчалик кўп маҳсулот
қорайди-ю, биз эса ундан
камроқ қилиб жўнатамиз.
Нега биз, сирдан қараган-

чиқиб кетаётганининг сабаб
ва моҳияти ҳам шунда. Бу
жумбоқни жумхурият Нозир-
лар кенгаши раиси ўртоқ
Ш. Р. Мисрадиловнинг Ўзе-
кистон ССР Олий Совети-
нинг биринчи сессиясида
айтган мана бу сўзлари яна-
да ойдинлаштириб беради:
«Иттифоқ ораилари қўлла-
диган қонунлаштирилган ҳий-
ла-найранглар, ҳисобга олиш-
нинг бу айёрога усули оқи-
батда Ўзбекистон ССРР
дотацияли жумхуриятлар па-
торига тушириб қўйди. Сод-
да қилиб айтганда, Ўзбекис-
тон сўнғий равишда каш-
шоқ республикага айланти-
рилган ва ҳар йили «са-
ховат» юзасидан унга Ит-
тифоқ газнасидан пулли
бердам ажратилди, унинг
халқи хайр-эхсон ҳисобига
яшовчи қилиб кўрсатилди».

АРҲАҚИҚАТ БИЗ-
НИНГ Қўллаб ўқлар
ва жумхуриятлар, саноат
минтақалари билан иқтисо-
дий муносабатларимиз шу
тариқа овғи осмондан қи-
либ тузилган. Шунинг учун
ҳам, мабодо бизга Россия-
дан картошка ёки Сибир-
дан ёғоч келмай қолса,
марказда буни одатий ҳол
деб ҳисоблашадиган агар
Ивановога бизнинг пахта
сал камроқ бориб қолса,
ёки айтийлик, бундан бўён
пахтининг фалон қисминин
кешилган нархда сота-
миз, ёғоч ёки бошқа бирон
маҳсулотга айирбошлай-
миз, десак «Время» про-
граммаси орқали бутун жа-
ҳонга айёноҳона солишди:
Ўзбекистон пахта берма-
пти, шунча минг ишчимиз
бекор туриб қолди, ё пахта
жўнатиши ё товон тўласин,
деб. Ўзбек деҳқони фақат
пахта толасинингизга эмас,
узуму қовунилар, бошқа
сархил меваларини ҳам фа-
лон пайтда ўзим олиб бо-
риб бераман ёки жўната-
ман, деб шартномага имзо
чекчи бўйган.

Жумхуриятимизда туб-
жой аҳоли асосан сер-
вазелик деҳқончилик,
вазелик билан банд бўлиб,
улар етиштираётган аксар
қисмин

хом ашё сифатида бошқа
юртларга чиқади. Бу ерда
жойлашган улкан саноат
корхоналари эса (олтин са-
ралашдан тортиб самолёт
ишлаб чиқаришгача) асо-
сиал марказий нозирликлар-
га тегишли, улар жумху-
риятнинг қимматбаҳо хом
ашё ва табиий бойликлари-
дан фойдаланаётганига,
экологик вазинини муш-
куллаштиратганига қара-
май республика газнасига
сариф қақа ҳам қолдир-
майдилар. Бизга фақат за-
қарланган ҳавою вайрон
этилан гариб табиат қол-
лаётди. Холбуки, бу кор-
хоналарнинг аксариятига
эмиг оғир йилларда юри-
мишдан жой, бошпана бер-
ганимиз, номинизни ҳам бў-
лишимиз еганимиз. Энди эса
ҳатто, она тилимиз давлат
тили мақомини олишга арзи-
маслиги ҳақида уйдирма-
лар, бунга йўл қўймасли-
ни учун ташвиқотлар ҳам шун-
дай йирик корхоналарда
ишлаётган мўътабар зот-
лар тилидан чиқмоқда.

Тубжой аҳолининг маъкур
корхоналарда ишлашдан бе-
дарилиги эса миграция
жараёндарининг сўнғий бо-
шдан билан боғлиқдир.

Биз янги Иттифоқ Шарт-
номаси тузилиши, бозор му-
носабатларига ўттиш бун-
дай нотекисликларнинг ол-
дини олади, деб умид қи-
ламиз. Бироқ, Иттифоқ ҳу-
кумати қайаргача айрим
қарорлар иш ҳозирча эски
йўл, эски усулда давом
этаётганини кўрсатади. Ҳол-
буки, барча жумхурият-
лар ўртасида ҳалол шарт-
нома бўлса, улар шунга қара-
б иш тутадилар, мар-
казнинг мустақил жумху-
риятлар ички ишларига ара-
лашаверишига ҳожат қол-
майди. Бироқ шартнома
қандай бўлиши кераклиги
хусусидан мунозара-
ларда турлича нукта на-
зарлар ўртага ташланмоқ-
да. Шартнома орқали эски-
чина қўзланган муносабат-
ларини сақлаб қоллишга ўри-
нишлар ҳам йўқ эмас. «Из-
вестия»да босилган бир чи-

қишдан мисол келтирай:
«Жамиятимизда Иттифоқ
давлатини янгилаш, қайта
қуриш ютуқларига асос-
ланган янги шароитларда
уни ривожлантириш та-
рафдорларинингиз эмас, ин-
ҳоятда кучли бўлган бош-
қақа нуктадан назар — му-
стақил давлатлар конгло-
мерати, яъни республика-
ларнинг Иттифондан ажра-
либ чиқиши, ҳозирги дав-
латнинг тўзиб кетишини
хоҳловчилар ҳам бор... Ҳар
қандай давлатнинг иқтисо-
дий тараққиёти учун кенг
иқтисодий ўфқлар ҳам ке-
рак. Бундай ўфқлар доира-
сида ишларини замонавий
төкенимлаш орқали ишлаб
чиқариш харажатларини
қисқартириш мумкин».

Хуқуқшунослик фанлари
докторлари В. Васильев ва
Б. Крыловнинг «Известия»
рўномасининг 222-сониди
босилган ишбу бешоратлари
дан сўнг шундай савол бе-
ради: нега 73 йил иш
бойидаги ўша «ягона иқтисо-
дий ўфқ» афзаллигини
кўрсатмади? Нега унинг ми-
слини иммониятлари фойда
ўрнига зарар келтирди. «Ха-
толарга кўпроқ йўл қўйил-
гани учун»ми? Хўш, бундан
бугунга ҳам саволлар юз бер-
маслигига ким нафозат бе-
ради? «Ишларини замонавий
төкенимлаш» деганда нимани
тузишнинг керак? Бу «Сизлар
хом ашёни бизга яна арзон
нархда юбораварсизлар, биз
эса ундан маҳсулот тайёрлаб
ғаларингизга қиммат нархда
сотишни ани шартномада ҳам
сақлаб қолгаварамиз», дегани
эмасми?

Жумхуриятлараро ўзаро
меҳнат тақсимоти деган сир-
дан жозибали, бироқ ичдан
тегиссизлигига асосан қурилган
сиёсат қандай фожияларга
юзма-юз қилиб қўйгани бу-
гун ҳаммага равшан. Янги
қабул қилинадиган Иттифоқ
Шартномаси, соғлом маъна-
асосига қуриладиган бозор
муносабатларига бундай иш-
калликларга чек қўйиши за-
рур. Ҳеч бир жумхурият Ит-
тифоқ Шартномасига мана
шу маҳсулотни етказиб бе-
ра-миз деб имзо чекмаслиги
керак. Балки, ҳар бир жум-
хурият қандай маҳсулот ет-
казиб беришини, уни бозор-
нинг кўтарилиши қараб қан-
дай баҳода қимта сотишини
сиз мустақил ҳал этиши не-

ЭРТАГА 1 СЕНТЯБР-
ДАН БОШЛАБ РЎЗНО-
МАМИЗГА 1991 ЙИЛГА
ОБУНА ҚИЛИШ БОШ-
ЛАНАДИ.

1991 ЙИЛДА РЎЗНО-
МАМИЗНИНГ БИР СО-
НИНИНГ БАҲОСИ 25
ТИЙИН БЎЛАДИ.

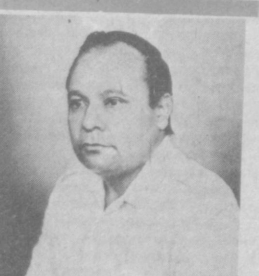
БИР ЙИЛЛИК ОБУ-
НА БАҲОСИ 12 СЎМ
96 ТИЙИН.

ОЛТИ ОЙЛИК ОБУ-
НА БАҲОСИ 6 СЎМ 48
ТИЙИН.

УЧ ОЙЛИК — 3 СЎМ
24 ТИЙИН.

1 ОЙЛИК — 1 СЎМ
8 ТИЙИН.

ОБУНА ЖУМҲУРИЯТ
«СОЮЗПЕЧАТЬ» ИДО-
РАСИ БАРЧА БЎЛИМ-
ЛАРИДА ҚАБУЛ ҚИ-
ЛИНАДИ.

Мурод АБДУЛЛАЕВ,
«Ўзбекистон адабиёти ва
санъати» ҳафталиги ижти-
моий ҳаёт бўлими мудири

рак. Иттифоқ Шартномаси-
нинг қабул этилиши жараёни-
да биз шундай ҳуқуқни қўл-
га киритиш учун курашмоғи-
миз зарур. Бозор дегани
шунки, ким нимаси бўлса шун-
ни сотади. Мустақиллик де-
гани шунки, ким ўзига нима
фойдали бўлса, шунни қи-
лади. Сен менга пахта ва жун
етказиб берсан, мен эса сен-
га қўйлаб ва палто тикиб
бераман, деб шартнома тузи-
ши миллий жумхуриятларни
яна боши берк қўйга кирит-
тиб қўяди. Албатта, бундай
шартномалар мустақил су-
бектар ўртасидагина маълум
бир вақтга тузилиши мум-
кин.

УГУН ЎЗБЕКИСТОН
ҳамда бошқа кўшни
жумхуриятларнинг вакил-
лари ҳам Иттифоқ Шартно-
масини ишлаб чиқишда қат-
нашмоқдалар. Мен оддий бир
қаламши сифатида уларнинг
сиёсий етукликларида шубҳа
қилмоқчи эмасман. Бироқ
шунга эришмоқ керакки, Ўзе-
бекистонимиз яна аввалгидек
қашшоқ жумхуриятга айлан-
тириб қўйилмасин. Рангли
маъдани Иттифоқ ҳукумати
тасарруф этади, пахтага нарх-
ни марказ белгилайди, деб
шарт қўйиладиган бўлса,
бизнинг бозор иқтисоди-
га Шартномасидан ҳам. Иттифоқ
Шартномасини тузишимиздан
ҳам ҳеч қандай наф йўқ.
Тилда ва оғз олтинига эгали-
к халқи, унинг келажак авлод-
лари тақдирини мана шу ҳуқуқ-
ни қай даражада ўз қўлимиз-
га ола билганимизга боғлиқ

ШУ ЙИЛ ЖАЗИРАМА жавзо кунларининг бирида Арабистондан келган ватандошимиз Махсум оға ва Аҳмадали ака билан биргаликда бир мўддат салқинлаб келиш ниятида Бўстонликка жўнадик. Йўл-кўлакай Аҳмадали ака ўзининг ватандон айрилиши тарихига, хориждаги ўзбек қавмларимиз ҳаётига оид қизиқарли ҳикоялар сўзлаб берди. Асли андижонлик бўлган Аҳмадали аканинг отаси қўлоқ сифатида қистовга олиниб, Сибирь сургунига кўчирилганда, у 4—5 йилни ўтказиб қўлга олиниб, Асосан, Сурхондарёда ўсиб-ўлганда, ўқиб-ўрганибди. Ҳозир марияларни қайта ишловчи йиринг ташкилотининг атакчи тижоратчиси, бир неча фарзанди, набиралари бор. Аҳмадали ака қариндош-уруғларини қишлоқ, соғиниб Андижонга борибди. Она томонидан қариндош бўлган биродарлариникида уч-тўрт кун меҳмон бўлибди.

Меҳмон Андижондаги ҳажгонли урғулар тўғрисида гапирётганида кўзлари жинққа ўша тўлд. Бу ҳолат, «она юрта, «она тупроқ» деган сўзлар нақадар азиз ва муқаддас эканини яна бир маротаба эслатади кишига.

Сўзбат орасида Аҳмадали ака қишлоқларимиз тўғрисида афсус билан шундай деб қолди: — Ҳудуд ортиқ қишлоқда бўлдим, лекин уятга қўшсаларингиз ҳам айтиш, шуларнинг биронтасида тузуқроқ таҳоратхона учратмадим. Андижондаги шаҳри азиямдаги таҳоратхона ҳам шуңчалар ифосли, ақинига йўлаб бўлмайди.

Ҳар мўмин хонадонидан озода таҳоратхона бўлиши, у ерда совун, оппоқ сочқ турши тартиб этилган. Муҳулмон мамлакатларининг барисиди рўя қилинади бунга.

Аҳмадали аканинг сўзларидан кейин мен болалигимда ҳеч овғимдан қўймай судраб юрадиган йиртиқ қалишмини эсладим. Шаҳарни билмадим, аммо қишлоқларда олтиминчи йилларнинг бошида ҳам туфли киийш унча расм бўлмаган эди. Мактабга ҳам қалишда борар эдик. Жўсонли тарбия даражасида эҳтишоблаб ечиб қўйиб алағовқ юргурдик. Мактабдан кейин ҳам қалишни тоқмага қўйиб, далага оёқ яланг қатардик. Шундай қилмасак йамаллашиб узадаси чиқиб кетган қалиш бир кунда адо бўлиши мумкин эди. Лекин қанча авайламай қалишнинг қайсидаги пойи ҳар ҳафта-ўн кунда «тиржайиб» оғзини очиб тураверарди. «Карим бобонига олиб бор, ямаб беради, бу йил янгисини олиб бераман» дердилар отам. Карим бобо ямоқни шундай боғлардик, қишлоқ қалиш ҳам заводдан чиққанда бўлиб кетарди. Лекин эски — эски-да, Карим бобонинг ямоғи тупроқли кўчада шата-лоқ отиб бир чопишдан ортигига дош беролмас, отам бизни яна ямоқни бобонинг ҳузурига жўнатар ва ҳар сафар бу йил янги қалиш олиб беришни ваъда қилар эди...

Хўкумат қарорларининг айрилишида худди йиртиқ қалишга бўлган муносабат сезилмади. Халққа 70 йил давомида фаровон турмуш ваъда қилинди. Шу даврда фуқароларнинг турмуш тарзини ахшиллашга қаратилган қарорлар бир жойга йиғилса «Пакхотро» ўйин-гоҳидек омбор ҳам торлиқ қилса ажабмас. Узгаршидан бўлса дарак йўқ. Бир маҳаллар, яқинда коммунизм кураимиз, ўшанда жаннат-деганди мамлакатда яшайсизлар, деб овутишар эди, энди, қайта қуриш шарофати билан алдамчилик ҳам қайта қўрилди, янги қиёфасига эга бўлди.

Ер, сув халқини, нима қилса ихтиёр, маҳсулотларга тўланадиган нарх ҳам оширилди, мана энди дорилмон кунлар келди... Сўнгги пайтларда пахта нархи тўғрисида кўп гапирляпти. Базиляр иқлибоддан олдин унга тўланадиган ҳақ жуда кам эди, — дейишмоқда. Лекин иқлибоддан олдин бир қоп пахтанинг пулига бозордан битта қўй сотиб оlishгани ҳақда лок-мини дейилмапти. Ҳозир ҳукуматнинг бир қоп пахтага бераётган пулига қўй туғул товуқ ҳам ололмайсан. Кейинги 20—30 йил ичида трактор-техника баҳоси, минерал ўғитларнинг баҳоси 5—10 баробар қийметлашди. Пахтаки эси...

Янги нархлар ҳам деҳқон кўнглини кўтардиган даражада эмас. Мисол учун тамакини олиб қўрайлик. Ҳудуд тамакининг ичида катта бўлгани учун тўғрисида айтиш: тамакига белгиланган нарх эски қалишдаги ямоқдан ҳам қадарсиздир! Мен тамакичилик муаммолари тўғрисида кўп эганман. Хонаси келганда яна бир қарра таъкидлай: шахсан ўзим бу заҳри қатил эканининг Ургутдек сўлим жойда эканлигини қаршиман. Ургутда болалару катталар ўртасида турли касалликларнинг кўпайишига ягона сабабкор шу — тамакидир. Лекин ноҳия халқи учун бошқа деҳқончилик манбаи йўқ. Ургутдаги 240—260 минг аҳолининг асосий қисми тамакичилик билан шуғулланади. Улар ҳам бола-чақа боқишлари, тўй қилишлари, ўй қуришлари керак. Ўз иборалари билан айтганда тамакикорлар «ит асосида» ишлайдилар. Маънақатли меҳнатига тўланадиган ҳақ эси тиланчига берилган сазеда... Шу ўринда баъзи бирорлар «ундай бўлса, ургутликлар қайқадан миллионер бўлиб кетмайдилар деб тиржайишлари мумкин. Аввало шуки, Ургутда тамакидорда ишлаб миллионер бўлган одам йўқ. Лекин меҳнатга муносоиб ҳақ тўланганда ургутликларнинг ҳаммаси миллионер эмас, миллионер бўлишлари аниқ эди. Уларга эса эллик йилдан буён қилган меҳнатларининг ўлди бир фоизи сазедадек улашиб келинапти. Иттифоқимизнинг бошқа регионларида тамакининг бир килоси 23 сўнгача ҳақ тўланаётган бир маҳалда Ургут тамакикорига 6 сўм 80 тийин тўланишини нима деб баҳоласа бўлади!

Нихоят, мана энди Урта Осиё регионидида етиштирилётган тамаки хом ашёсига тўланадиган ҳақ бир хил бўлади. Лекин, биринчидан, шу пайтгача нега бундай қилинмади. Иккинчидан, Иттифоқнинг ҳамма жойида бу хом ашёнинг нархи нима учун яна бир хил қилиб белгиланмади?

Олдиндан айтиб қўяй, мисол учун, Украинада етиштирилётган тамаки Ўзбекистон тамакисидан сифатли ёки украин тамакикорларининг меҳнати Ўзбекистон тамакикориникидан оғир деган даъволар мутлақо нотўғри. Аксинча, гоёт иссиқ шароитда етиштирилётгани ва ўта заҳарли бўлгани учун худди шахтёрларнинг сингари тамакикор меҳнатига қўшимча коэффициент (иш ҳақи) белгилангани зарур. Учунчидан, нарх қайси сабабларга асосан бор-йўғи 32 фоиз оширилди, нега 100—200 фоиз эмас.

Аҳмадали аканинг афсуслари менга яна асфалтлаш туғул тошланмаган чанг кўчаларни лой-шувоқ иморатларни, бир қўлтом тоза сувага зор гузарларни, тонг қоронғусида ўчоққа тезак қалб сўт пишираётган қўли қосов оналаримизнинг эслатади. Шунчалар меҳнаткаш, тиниб-тинчимас, тиккила тош устида гул ундирадиган халқимизнинг бундай аҳволга тушиб қолганининг сабаби нима экан, деб ўйладим. Ҳақиқатан ҳам, бугунги кунда, космос асрида яшашимиз деб жар солинаётган бир пайтда, хонадонидида оддийгина таҳоратхонанинг бўлмаслиги уят! Лекин, начора, қан-

этибди. Водопровод ётқиқиш учун қувар керак. Қувардан дарак йўқ.

ЭНДИ МАНА БУ АРЗНОМАНИ ўқийлик: «Бизнинг Қўзичи устакимиздаги аҳолининг яшаш шароити ниҳоятда оғир. Қишлоқ ақли ҳозирга қадар ойнак жажони кўра олмайд. Автотўс қатнамаслиги сабабли одамлар ноҳия ва вилоятга бориш учун 6—7 километр масофани пийда босиб ўтадилар. Қишлоқдаги мактаб биноси эса мутлақо талабга жавоб бермайд.

Улуғбек номидаги совхознинг Қиғир қишлоғи аҳолиси эшакларда сув ташиб кун қўришмоқда. Шу совхоздаги Вағашти қишлоғи водопроводлари жўрагидан эса онда-сонда сув томади. Қишлоққа тоғдан оқиб келадиган Камангарон сойи бетон ариқларига солиб юборилганидан буён аҳоли шу. Бетон ариқни икки қишлоқ — Вағашти ва Қўшн М. Горький номидаги колхознинг Камангарон қишлоғи кишилари ҳамкорликда қўришди. Кейинчалик ўртада келишмовчилик пайдо бўлди. Икки қишлоқ ўртасидаги сув можаросини ҳал қилиш учун бир неча марта қишлоқларни тўзиди, турли доираларда қатор қарорлар қабул қилинди. Лекин натижа бўлмади. Оқир, 1989 йилнинг октябрида, Ўзбекистон Нозирлар Кенгаши раисининг биринчи ўринбосари Исмоил Ҳакимович Жўрабеков раҳбарлида ҳукумат комиссияси тўзиди. Комиссия вазиятни жойига бориб батафсил ўрганди, сўнг ўша йилнинг 10 октябрида жумҳурият Нозирлар Кенгашининг 309-сонли фармойиши чиқарилди. Фармойишга кўра сой сувининг

йўқ. Ким кирза этик қиядан ҳозир. Харидор йўқ, завод бўлса тиккани-тиккан. «Этиқлар қабристонини кенгайтиришдан маъно нима, билмайман». Маъно шуки, ўша қорхонага бир маҳаллар давлат буюртмаси берилган, буюртма бажарилиши шарт, тамом-ваассалом.

Ишлаб чиқаруа усули билан бошқаруа механизмининг нотўғри сиёсати деҳқонлар ҳаётида аёнликка чуқур излар қолдирган. Деҳқон ҳанузгача ўз ерига эгалик қилолмайди. Айтайлик, деҳқон пахтакор ноҳияда яшайдими, қанча ҳосил олиш-олмаслиқдан қатъий назар ерга пахта экиш шарт. У бир гектар ерга пахта экиб, йил бўйи бетиним ишлаб, зўрга 2—2,5 минг сўм даромад қилади. Шунча жойга, айтайлик, пийз уруғ сепганларнинг даромади эса 20 минг сўмдан ошиб кетади. Лекин ҳамма фожиа шундаки, давлат пахта эксан деган жойга авлибнинг арзандаси бўлсан ҳам пийз уруғ эколмайсан. Жумҳурият президентининг қишлоқ аҳолисини ер билан таъминлаш тўғрисидаги фармони шу жиҳати билан беҳад қадарлидир. Лекин фақат шахсий ҳўжалик эгаларига эмас, балки барча қолхоз ва совхозларга ҳам ерига нима экишни ўзи белгилаш ҳуқуқини бериш зарур. Бунинг учун эса, энг аввало, жумҳуриятнинг ўзи мустақил бўлиши зарур.

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ СОВЕТИ:

Ўзбек халқининг давлат қурилишидаги тарихий тажрибаси ва таркиб толган бой ананалари,

Абдусайд ҚҶЧИМОВ

ХАЛҚНИКИ ХАЛҚҚА

чалик аччиқ бўлмасин, бу ҳақиқатдан ҳам кўз юмиб бўлмайди.

Мен ўшанда Аҳмадали акага қишлоқларимизда таҳоратхонадан кўра муҳимроқ бўлган юзлаб муаммолар борлиги, жумҳурият аҳолининг қарийб ярми — 9 миллионни қашоқ эканини ва, энг аввало, уларни едириб-чириш кераклигини айтгим келди. Аммо меҳмоннинг, олис юртдан она тупроғини, азиз қавмларини соғиниб келган кишининг дилини оғритгим келмади. Тан олиб, бор ҳақиқатни айтганим бўлсак, бугунги кунда бизнинг қишлоқларимиздан ҳароқ қишлоқлар ер юзидида мамлакатларнинг биронтасида ҳам бўлмас керак. Икки йил бурун Югославияга борган юртдошларимизнинг дўқонлардаги тўкин-сончиликларини кўриб, худди афсонавий жаннатга кириб қолганди оғизларини очиб қолганларига гувоҳ бўлганман. Уша мамлакатнинг тоғлар орасидаги чека қишлоқлари дўқонларда қалашиб қатан хилма-хил қолбасалар, лаҳими-лаҳима, суяги-суяка ажратиб қўйилган гўштлар ҳақида ҳалигача оғизларидан бол томиб бир-бирларига гапириб юришди сафардошларимиз. Бизнинг «фаровон» қишлоқларимизда гўштнинг қилоси 8—10 сўм, шу нарҳда ҳам ҳаммаша топилавермайд. Туйқусдан уйига меҳмон келиб қолса овғи олти бўлиб гўшт қиқиради бечора қишлоқи фуқаро. Қишлоқ магазинида сут, қатик сотилганини биронта одам эсполмас керак. Қийим-кечак, бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари қай даражада экани ҳақида гапирмасам ҳам бўлади. Бугунги кунга келиб шўрнинг қурғур қишлоқликнинг тоғдай ташвишлари ёнғи совун, шакер ташвиши ҳам қўшилди. Инаят десанг сув, ҳақ десанг газ, қияй десанг қишлоқ-баш, дам олай десанг сорақ бор, қўмийлаб десанг (майла, бассейн тўғрисида гапирмай кўя қолайлик) оддий ҳовуз бўлмас. Яна ҳам одамнинг жони темирдан қаттиқ деганлари рост экан.

Қишлоқда муаммолар аз эмас. Оддийгина алоқа воситаларини олиб қўринг. Шу кунгача қолхоз ва совхозлардаги хонадонларнинг атиги беш фоизи телефон ўрнатилган. Қишлоқ мактабларининг деярли 80 фоизи давр талабига мувофиқ жавоб бермайди. Лекин муаммолар орасида иккилик суян билан гадан кўра муҳимроғи йўқ. Жумҳурият бўйича ҳозирги пайтга 5 миллиондан зиёд қишлоқ аҳолиси тоза иккилик сувидаан фойдаланиш имкониятидан маҳрум бўлиб, кўп ҳолларда сувини ичиш учун яроқсиз манбалардан олишга мажбурдир. Шу ўринда торроқ дорада бўлса ҳам Ургут ноҳиясидаги Қоратепи саялов округи қишлоқлари тақдир билан боғлиқ баъзи мисолларни айтиш. Округда 47 қишлоқ бор. Ана шу қишлоқларнинг ярмидан кўпроғида водопровод йўқ, деярли 99 фоизда истиқомат қилувчилар эса ўчоғига тезак қалб кун кечиради.

Калинин номидаги жамоа ҳўжалиги қишлоқларининг биронта хонадонига газ келган эмас. «Правда», Улуғбек, «Москва» жамоа ҳўжаликларида ҳам аҳоли худди шундай. Навоий ва Ибн Сино номидаги ҳўжалиқларга энди газ қуварлари ётқизилляпти. Гезинг ўзи қанон келиши эса номўълум. Сув масаласи ундан ҳам баттар. Калинин номидаги колхознинг Терсак қишлоғи аҳолиси истемол қилаётган сувининг тарбибиди нима-лар борлиги тиббий йўл билан текшириб қўрилгуд бўлса, даҳшатдан текширувчининг эси оғиб қоларди тайин.

Мана бу арзнома Ибн Сино номидаги совхознинг 4-бригадаси ишчилари номидан қишлоқ Советининг депутаты Баратов эган. «Бизнинг Эшоравот қишлоғи аҳолиси 550 кишидан ортиқ. Лекин қишлоғимиз таровиклидан жуда оғида, болалар учун бошқа йўқ. Йўллар асфалт эмас. Магазин, дала шойини, ичишга сув йўқ. Артизан кудуги қавланган. Лекин электр тармоғи, трансформатор бўлмагани учун 6 ойдан бери бекор

40 фоизи Вағашти қишлоғига, 60 фоизи эса Камангарон қишлоғига берилиши керак эди. Лекин орандан неча ой ўтишига қарамай бу фармойиш амалга ошган эмас. Яқинда вағаштиликлар шундай саволини ўртага ташладилар: Уртоқ Жўрабеков, фармойишнинг нега бажарилмапти?

Дарҳақиқат, нега? Қишлоқларимизда сув билан газ муаммоси ана шундай ҳаётий масалага айланиб турган бир пайтда жумҳурият Президентининг «Ўзбекистон ССР қишлоқ аҳолисини қийимлик сув ва газ билан таъминлашни ахшилаш тўғрисидаги фармонининг эълон қилиниши муҳим воқеа бўлди.

АДИБ ВА ЖАМИЯТ

Фармонга кўра икки йил ичида жумҳуриятимиздаги қишлоқлар аҳолисини тоза сув билан таъминлаш учун 14,7 минг километр сув қуварини ҳамда тақсимлаш сув қуварини тармоқлари қурилади. Шу даврда қишлоқ аҳолисидан яна 1,7 миллион киши марказлашган сув таъминотидаан фойдаланиш имкониятига эга бўлади. Бу режаларни амалга ошириш учун 1,1 миллиард сўм капитал маблағ ажратилади.

Дастурда қишлоқ жойларини гезлаштириш юзасидан амалга оширилладиган ишлар ҳажми 4 баравар кўпайтирилиши белгиланган. Мазлумки, ҳозирги вақтда қишлоқдаги хонадонларнинг атиги 17,6 фоизи гезлаштирилган, 24 та қишлоқ райони эса табиий газ умуман кетирилган эмас. Икки йил ичида қишлоқдаги уйларнинг қаммида 31 фоизи табиий газдан баҳраманд бўлади. Бунинг учун 11 минг километр газ тармоқлари ўтказиш, автомат газ тақсимлиги станцияларни комплекси бўлган 720 километр уйидалидаги газ қуварлари — шахобчаларини фойдаланишга топшириш режалаштирилмоқда, бу 330 минг қишлоқ хонадонини гезлаштириш имконини беради. Мазкур вазифани амалга ошириш учун эса 480 миллион сўмдан кўпроқ капитал маблағ ажратилади.

Ҳа, табирилар ниҳоятда муҳим, ҳамма гап уни амалга оширишда. Агар ҳукуматнинг мазкур режалари белгиланган муддатда бажарилса, иккинчи қилиб, Аҳмадали акага ўшанган хориждаги ватандошларимиз ёки бошқа меҳмонлар келиб қолишса ҳалигидай эътирозларни билдиришмайди.

АҚШДА 4 миллион аҳоли деҳқончилик билан шуғулланади. Улар Қўша Штатлардаги 250 миллион аҳолини тўқидириб, ортиқча, маҳсулотларини чет мамлакатларга сотмоқда.

Совет Иттифоқида 280 миллиондан зиёдроқ аҳоли бор. Шуларнинг 40 миллионга яқини деҳқончилик билан банд. Шунча одам деҳқончилик билан шуғулланибди, мамлакатимизнинг бирон жойида қишлоқ ҳўжалик маҳсулотлари етиб-ортиб ётганини кўрмайсан: ҳамма ерда тақчиллик, қимматчилик.

Барчамиз бошимизни қашиб сабабини қидирамиз. 70 йилдан буён қидирамиз. Дабдабали институтлар ташкил этилган сув масала билан шуғулланувчи. Минг-миңглаб олим уламолар кечакунда муаммоларни ҳал қилиш билан овора. Улар тилларининг унгиносиди турган бир оғиз сўзини айтмоли то-том-то рисолалар битадилар, қайта-қайта кенгашлар мунозаралар уюштириладилар. Бу бир оғиз сўз Ақсартоғдай оғир — айтсанг чуқолини эзгандай эзиб ташлашди сени. Шундоқ эди қишлоқча. Энди айти бўлади: ҳаммаси мавжуд ишлаб чиқариш усули ва бошқарувининг нотўғрилигиди! Ҳўш, нима қилиш керак? Биринчидан, давлат буюртмасидан қутулиш шарт. Бизда гўзапоядан бошқа ҳамма нарсига давлат буюртмаси бор. Буюртма жўйли бўлса ҳам майли эди. Бурноғи йили Бухорога борганда шахар четидида мақбаралардан бирини эзибди қилдик. Мақбаранинг энг катта хонаси эшигига кетмондай қулф осилган эди. Қорувул бобонинг айтишича, бу ерда кирза этиқлар сакланаётган экан. «Омбор»да бир неча юз минг жуфт кирза этиқ бор, — деди бобо ачиниб. — Этиқларнинг ярминини сичқонлар кемириб соб қилган бўлса керак. Ҳар кунини мошин-мошин олиб келишди, олиб кетиш

ҳар бир миллатнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини таъминлашдан иборат олий мақсад ҳақи;

ҳар бир кишининг фаровон ҳаёт кечирishiни таъминлашни олий мақсад деб билган ҳолда,

Ўзбекистон халқларининг келажиги учун тарихий масъулиятини чуқур ҳис этган ҳолда,

халқаро ҳуқуқ қондаларига, унумбашарий қадриятларга ва демократия принципларига асосланиб,

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Давлат таъкилигинин эълон қилади.

«Мустақиллик декларациясиндан.

Мазкур ҳужжат Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси кун тартибига киритиш учун тасвир қилинганда жумҳурият Нозирлар Кенгашининг Раиси Ш. Р. Мирсаидов «бу ҳужжат марказ учун бир парча қорғозга тенг» деганида қўлчилик депутатлар Шукрулла Раҳматовидан ҳафа бўлган эди. Лекин, мана энди аён бўлдики, Шукрулла Раҳматович бир ҳисобда ҳақ экан. Чундан ҳам, мазкур Декларация олдатида қорғозлардан нимаси билан фарқ қилди? Нима ўзгарди?

Умуман, ҳозир жумҳуриятимизни галати жарабани боддан кечиряпти. Бир қараганда Ўзбекистон узоқ йиллар давомида поймол этилган ҳақ-ҳуқуқларини тиклаб олгандай: Президентимиз бор, фармонлар қабул қилинапти, мустақиллик Декларацияси эълон қилинган. Жилос эса марказнинг темир қўлида. Узингиз айтинг. Президент бўлса, жумҳурият прокуратурини марказ тайинласа, Президент бўлса, бор бойлигига ўзи эгалик қилолмас, етиштирган маҳсулотларини ўзи истаган нарҳда, ўзи хоҳлаган мамлакатга сотолмас, Президент бўлса, армияси бўлмаса банки бўлмас, ўз чиқарган пули бўлмас, БМТ да вакили, хорижий мамлакатларда элчионаларни бўлмас. Қўзбўямалиқининг ошкоралик даридаги қўриқини бўлиб туюлмаптики бу сизларга?

Мамлакат ҳалокат аҳвасида турибди. Уни бу фалокатдан бозор сиёсати ҳам, бошқа сиёсат ҳам асраб қололмайди. Ягона йўл — Иттифоқимиздаги барча жумҳуриятларга тўла ҳуқуқли мустақиллик беришдир. Бундан бошқа чора йўқ.

Ўзбекистон мустақил бўлса халқ қийналади, оч қолади деган сафсатлар гирт алғоқ! Болтиқбўйи жумҳуриятларда, Арманистонда, Украина, Белоруссияда, Грузияда, Молдовада нималар бўлаётганлигини қўлчиликимиз кўриб турибмиз. Россияда қандай қонунлару қарорлар қабул қилинаётгани ҳам ҳаммамизга маълум. Барча республикалар мустақиллик талаб қилишга ва тўғри қилишга. Биз ҳам худди шундай қилмоғимиз шарт.

Жумҳуриятдаги оғир аҳолининг энг асосий сабабларидан бири чин мустақилликнинг йўқлиги экани ҳамма жойда, Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезида ҳам рўй-рост айтилди. Биз, ўзбек тупроғида истиқомат қилаётган барча миллатга мансуб кишилар, ҳалигача ўз бойлигимизга эгалик қилиш, ўз уйимиз ҳўжияни бўлиш ҳуқуқидан маҳрум эканмиз, демок, бундан буён тақдиримиз қандай кечишини ўйлашимиз керак.

Мустақиллик Декларациясиндан сўнг ер остидаги ва устидаги бойликлар, барча завод-фабрикалар ўзимизники бўлади деб ўйлагандик. Аммо... Иттифоқ тасаруфидида қорхоналар ҳам, у қайси Нозирликке мансублигидан қатъий назар, Ўзбекистон ҳукумати ичтёривда бўлиши шарт. Бу қорхоналар Иттифоқ Нозирликларига маблаг ижтисога қурилган, улар ўша ерда қарамдир, деган баҳоналарга ортиқ қўлоқ солиб ўтириш яраммайди. Ўзбекистон худудида қурилган Иттифоқ тасаруфидидаги қорхоналарнинг ҳаммаси қурилиши ва бошқа ҳаракатларга кетган маблагини алақадан бир неча юз баробар ортиги билан чиқариб олган.

Мустақилликни жумҳурият банкисиз тасаввур қилиш қийин. Биздаги банкларнинг деярли

ҳаммаси марказдан пул сўраб кун қўриш системасига асосланган. Марказ берса — яхши, бермаса — бир тийин ҳам ололмайди. Ҳа пулининг бирорларга берсангў, талаб қилиб олиш ўринига элчиниб-элвориб, тиланиб юрсанг, бундан ортиқ адолатсизлик бўлгани бирон жамиятда!

Бугун ана шу адолатсизликка зудлик билан барҳам берилмас экан, хатолар келгусида ҳуқуқ оқибатларга олиб бориши мумкин.

Банклар мустақиллиги ҳар бир жумҳуриятдан ўз пулига эга бўлишни тақозо қилади. Демак, Ўзбекистон ҳам ўз пулини ишлаб чиқмоғи даркор. Ўзбекистон пул бирлиги Иттифоқда ва жаҳонда бошқа мамлакатлар пули каби қадру қийматга, тенгликка эга бўлиши, савдо-сотиқда барча мамлакатларнинг пуллари каби товар қийматини белгилаш ҳусусиятига эга бўлимоғи керак.

ЯНА БИР МУАММО БУ — Ўзбекистонда фуқаролик тўғрисида Қонун қабул қилишдир. Қонунда жумҳуриятда яшайдиган кишиларнинг ҳақ-ҳуқуқлари аниқ кўрсатилиши билан бирга, бошқа жумҳуриятдан келадиган кишиларнинг ҳақ-ҳуқуқлари ҳам белгиланб берилиши лозим. Ҳозир бизда шундай қонда мавжуд: бирор қурилишга ёки ташкилотга «одам керак» баҳонаси билан мамлакатнинг истаган жойидан фуқаролар келадилар ва пропискедан ўтиш шу ерлик бўлиб қолаверади. Биргина Тошкент мисолида бунинг аниқ-тақиқ кўриш мумкин. Улуғ Ватан уруғигаچа поятимиз аҳолисининг 90 фоизини маҳаллий миллат вакиллари ташкил қилар эди. Ҳозир эса уларнинг сонини 40 фоизга тушиб қолди. Негаки, турли сабаблар билан келган бошқа миллатга мансуб кишилар ҳам шу ерда қолиб тошкентлик бўлиб кетдилар. Навоий, Зарафшон, Ангрэн ва бошқа қўлғина шаҳарларда ҳам аҳоли бундан фарқ қилмайдилар. Миграция — четдан одам келиши ҳисобига аҳоли сонининг ўсиши оддий ҳақ деган айтилган. Бу шунинг ҳам иқтисодий аҳоли танг бўлган ўлкадаги вазиятини янада мураккаблаштиради.

Маълумки, ожиз қисмаларнинг жумҳурият ҳукумати раҳбарлиги лавозимларини эгаллаб қоллишлари муносабат билан 1984 йилдан кейин Ўзбекистонга раҳбар кадрлар, ички ишлар ходимлари четдан олмагани сўретада оқиб келди. Уларнинг айрилири топирилган вазифани ҳалол-покиза бажардилар. Лекин аксарияти қингирлиқда шайтонини ҳам доғда қолдирадиган зотлар экани аён бўлди. Бундай нопок қисмалар ҳақида турли доираларда кўп гапирилди. Лекин тегишли марказий идораларда ўтирган кишиларнинг бирор туқат қилиб этган эмас. Айбдорлар иққонини йиғиб, талаганини талаб, Ўзбекистондан кетди-боришди. Ҳозир ҳам Ўзбекистондагидан кўра юқориқорқо вазифаларда даврон суриб юришибди. Бизни бўлса тоғанимиз Галай билан Иванов бўлиб қолди.

Ўзбекистоннинг, Ўзбек халқини қоралаш учун қиянат қилган Уртоқ Анничаев нима учун ҳалигача ҳеч нима кўрмагандай бўлиб юрибди Москвада. Ахир, Галай, Иванов, Дидоренко, Гайдаворонининг айбидан кам эмас-ку унинг ўзбек халқи олдидаги гуноҳи. Тошкент шахар партия комитетининг биринчи котиби Уртоқ А. Фозилбеков Ўзбекистон коммунистларининг XXII съезидида нутқига ҳаққоний сўрагандаки, жумҳуриятдаги ноқонуний ишларни рағбатлантириб турган Могилинченко, Бессарабов, Пономарев, Нестеренко каби ўша пайтдаги аппарат ходимлари, Ўзбекистон Министрлар Совети Раисининг ўринбосари бўлиб ишлаган Оғерок келиблар нега оппоқ бўлиб юришибди. Сотуви ҳаридорнинг ҳақида 10 тийин хивиди қилса суд олдида жавоб беради. Бу зотлар минг-миңглаб одамларнинг ҳаётини издан чиқардилар, номини булғадилар, фарзандларини тенгдошлари олдида боши эгик қилиб қўйдилар, неча юзлаб пок кишиларни қамолларда саклаб, умрига зомин бўлдилар. Яна қанчадан-қанча партия ва совет идораларига келиб номмақўл ишлар билан машғул бўлган «меҳмонлар» ҳам бугунги кунда бошқа жойларда алло қилиб юришибди. Халқ орасида эса улар ҳақида турли-туман фикр

Болаларим, йўлдан озманглар!..

Боши биринчи бетда

Умаров, Ўзбекистон жумҳурияси президентининг миллий муаммолар бўйича масъулачилар Ортиқбой Укиёев ва бошқалар иштирок этдилар. Миртемир кунларида қозонистонлик адиблар — Қозонистон Ёзувчилари уюшмаси бошқаруви ва котиби, Ёзувчи Қаловбек Турсунқуллов, носирлар — Саврбек Бақбергенов, Қосим Қайнонов, шоир Элтой Бемаханов, туркистонлик ўзбек шоири Эрнатар Рўзиматов фаол қатнашдилар.

21 августда Эски Йиқон кишлоғининг марказида, ҳозир КПСС XXIII съезди номидаги пахтачилик совхозининг ядроси ёнида чиройли бинода Миртемир номидаги Туркистон тумани адабиёт музейининг очилиш маросими бўлди. Тантанали шу совхознинг директори, Қозонистон ССР халқ депутати Эрнатар Аббосов Ўзбекистон ССР халқ шоири Миртемир ҳаёти, ижоди ҳақида қисқача нутқ сўзлаб, очди. Митингда музейни ташкил этиш ташаббускорларидан бири, Чимкент вилояти фирка кўмитасининг котиби Рўзиқул Холмуродов, Туркистон тумани ижроия кўмитасининг раиси Абдурашид Жоносандов, шоир Хайдар Муҳаммад, Ёзувчи Саврбек Бақбергенов ҳам улуг шоир тўғрисида, ўзбек ва қозоқ халқларининг дўстлиги ҳақида дил сўзларини изҳор қилдилар.

Музей ҳовлисида Ўзбекистон ССР халқ шоири Миртемирга ўринтилган ҳайкал очилди. Ҳайкални Самарқанддаги Улутбек, Тошкентдаги Бериуний ҳайкаллари билан муаллифи ҳайкалташар Маҳмуд Мусабоев яратган.

Сўнгра меҳмонлар ва мезбонлар музей билан танишдилар. Бу маданият масканини ташкил этиш учун 1989 йилнинг аввалларидан қизғин ҳаракат бошланди. Аввало, шоир туғилган Эски Йиқон кишлоғининг марказидан бино танланган, Тошкентдаги «Таъмирчи» ширкати аъзолари томонидан тўла таъмирланди. Қозонистон жумҳурияси маданият ва маънавият ишлари вазирлиги Ўзбекистон жумҳурияси маданият ва маънавият ишлари вазирлиги махсус хат йўллаб, бу ишда кўмак беришни сўради. Натияжада музейни яратиш масъулияти тақрибани музейшунос, Ўйбек уй-музейининг директори Ўткир Ермухамедов раҳбарлигида музейшунослар гуруҳи энгмасига юкланди. Улар Тошкент, Самарқанд, Олмаота, Туркистон, Иқондаги давлат ва шахсий архивлардан нодир ҳужжатлар тўплашди. Қисқа муддатда Миртемир ҳаёти ва ижодида дахлдор 700 дан зиёд материал тўпланди.

Музейда ҳозир «Миртемирнинг болалиги ва ўқиб йиллари», «Миртемир Самарқандда», «Бошимга синоиди кунлар ҳам тушди...», «Миртемир тарқамовчи», «Миртемир ва Қозонистон», «Миртемир ижодида В. И. Ленин мавзуси», «Миртемир адабиётшуносликда», «Миртемир адабиётшуносликда», «Миртемир адабиётшуносликда» каби бигирмага яқин бўлим бор.

Музей залларидан ҳали кенг жамоатчиликка маълум бўлмаган кўп материаллар ўрин олган. Бўлажак шоир Эски Йиқондагида Шайхнинг улуг суҳбатлари — Ясавий, Навоий, Ҳофиз, Саъдий асарларини тинглатган, ўқиган. Музейда бу шоирларнинг эски қўлёзма ва тобосма китоблари бор. Худди шу бўлимда да ҳайкалташар Тўлаған Тошхўжаевнинг «Бола Миртемир» бости ҳам намоиш қилинмоқда.

МИРТЕМИР 1929—1932 йилларда Самарқандда яшаган. Шу қадимий шаҳарда Агро-колхоз инсти-тутинда ўқиб, уни экстерн йўли билан битириб агро-номлик мутахассислиги дипломин олади. Айни пайтда Ўзбекистон жумҳурияси президенти Нўлдос Охун-бобоева котиблик қилади. Самарқандда шоирнинг дастлабки икки китоби босилди чиқади. Шу шаҳарда Фат-тер, Айни, Абдулла Ани-вар, Ёлбек, Х. Олимжон син-гари замонасининг машҳур адиблари ёш шоира инсон билдириб, уни «Қизил қалам» адабий уюшмасининг масъул котиблигига саяла-ган эдилар. Музейда булар-ни тасдиқлайдиган сурат-лар, ҳужжатлар бор. «Мир-темир Самарқандда» бўли-ми шоир кундалигига да н олинган кўйидаги сўзлар билан якулланади: «1932 йилнинг 7 август кун, ке-часи соат 1 да Самарқанд-да — ўз уйида сиёсий идора томонидан қамқоққа олиндим. Уйда онам, син-глим, иним, хотиним ва қиза-логим қолди...» (Эътибор бе-ринг: бу ҳали 1932 йил...).

Миртемир ижодининг мух-лислари севишли шоирининг 30-йиллари қатагон қилинган ҳақида узук-юк гаплар эшитганлар. Бирок бирор жўли, аниқ маълумотга эга эмаслар. Шу ҳақидаги асосли маълум-отин ҳам ушбу музейдан олиш мумкин. Бу ердан Миртемирнинг Москва яқи-нидаги Димитлагда, канал қу-рилишида ишлаган машҳур йиллар ҳақидаги ҳужжат-лар қўйилган. Лагерда ўз-беклар шу қадар кўп бўл-ган эканини, ҳатто у ерда ўзбек тилида «Канал зарб-дори» деган номда газета ҳам чиққан экан. Ана шу газетанинг Миртемир шеър-лари босилган нусхалари музейда намоиш этилмоқ-да.

Мухтор Азевов, Собит Муқонов Миртемирни «Қо-зоннинг жияни» деб суйган-лар. Бу бекиз эмас, албат-та. Атоқли шоиримиз икки халқнинг бирдек фарзанди, у ўзбек билан қозоқни бир умрга бирлаштириб ту-рувчи маънавий кўприк-ларидандир. «Миртемир ва Қозонистон» деб аталган катта бўлим ўзбек адаби-ининг жондош қозоқ адиб-лари, улкан қозоқ адаби-ёти билан ижодий-дўстлик ало-қаларини ёрқин кўрсатган. Бу бўлим яна бойиб бора-ди.

Миртемир уй-музейининг очилишида ўзбек ва қозоқ ижодкорлари иштирок этдилар.

С. МАҲКАМОВ суратга олган

гаинилмоқда. Озод Шара-фидинов, Иброҳим Гафур-ов, Нани Каримов, Тур-ғунбой Халилов, Отаёр ва бошқа талқинотчилар сал-моқли асарлар яратдилар. «Миртемир адабиётшуно-сликда» бўлимида шу ҳақида сўзланади.

Миртемир номидаги му-зейнинг «Киприларим» деб номланган бўлимини таъ-кидлаб ўтмасак, тасаввур-тулик бўлмайди. Бу бўлим-да Миртемирнинг шоғир-лари ҳақида анча батафсил ҳикоя қилинади. Айниқса, бу бўлимда шоирнинг тур-кистонлик издошлари — Одил Ёқубов, Носир Фо-злов, Сунайтилла Анорбоев, Саъдулла Сиев, Гаффор Мўминов, Хусан Рўзми-тов сингари адиблар ижоди акс эттирилган.

Шу кунга Эски Йиқон ки-шлоғидаги маданият саройи-да Миртемир таваллуднинг 80 йиллигига бағишланган адабий кеча бўлиб ўтди. Анжуманда ўзбек ва қозоқ ёзувчилари, шоирлари, ўқи-тувчилари, китобхонлар буюк шоир ижоди ҳақида сўзла-шдилар. Миртемирга бағиш-лаб шеърлар ўқидилар.

Эртаси кун Туркистон ша-ҳридаги қозоқ шоири, носири, таниқидчиси Са-тур Ербосевнинг уй-му-зейини бориб кўрдик. Са-тур жуда ёш — 23 ёшида сил касалидан вафот этган экан. Бу қозоқ халқининг пешонасига сиғмаган ис-тетдодли йигитнинг тақди-ри ҳам бизнинг оловқалб, ҳассос шоиримиз Абдулла Алавий тақдирига ўхшаб кетар экан... Кейин адабиётимизнинг улкан вакили Ҳамза Ҳа-кимзода Нисийнинг 2-ўрта мактабдаги уй-музейида бўлди. Музей атоқли ади-бимиз Ойбекнинг қайнота-си Сандисир Миржалоло-винг ҳовлиси ўрнида қурил-ган. Сандисирхонга мада-ниятимиз, халқимиз учун саовоби ишлар қилган. (Ма-салан, Ҳазаннинг китобла-рини босиб чиқарган.) Бирок мактабининг шу зот номиди эмаслигини кўриб, ўқиндик... Дунё адабиётининг даҳо сўз санъаткори, улуг мута-савуф, покна инсон Ҳожа Аҳмад Ясавий мақбараси-ни қалбимизда зўр ҳалқон билан эъзират қилдик. У ки-шининг номларини, сиймо-

сини дилимизга жо қилиб мақбарани, яқинда қариб олтинчи йиллик туғтулик-дан кутулиб ўз юртига қай-тарилган машҳур Амир Те-мур қозонини, бу ноёб меъ-морий обиданинг бошқа қисмларини, у ниши 63 ёши-да кириб, яшаган хилват-хонани кўрдик.

Аҳмад Ясавий ёдгорлиги салкам олти аср мобайнида не-не фалокатлардан омон чиққан буюк меъморий оби-да. Масалан, 1864 йили Туркистон шаҳрини босиб олаётганда манфур қор те-нерали, қонхўр Чериевнинг полковниги Верекин деган малъун Аҳмад Ясавий мақбарасини тўплардан ў-қа тутди. Тўпта туттиш оқибатида муваддас обиди ўн бир жойидан тешилди. Тарих тақрорланади, дей-дилар. Худди шундай ҳо-диса 1920 йили содир бўл-ди: Бухоро тўплардан ў-қа тутилмади, бирок Фрун-

— Сўзимнинг аввалида бу на-шарга жумҳуриятимизда узоқ йиллардан бери катта маънавий эҳтиёж сезилиб ке-лаётгани ҳақида гапирсам. Бугунги кунда огир оқибат-лари барчага аён бўлаётган машҳур қатагон йиллари, турғунлар даври оқибатлари тўғрисида халқимиз, шу жум-ладан, ёшларимиз ҳам аж-дошларимиз меросидан бе-бахра қолиб келдилар. Уч марта илмо ўзгарди, бунинг устига илм-фанни асосан рус тилидаги манбалардан ў-қилиштиришга тўғри келди ва булар барчаси ёшларини ҳам ўқитиш адобиётидан, ҳам XX аср фани ютуқларидан баҳ-раманд бўлишларини гоёт қи-йинлаштирди. Бизда ҳам «Вокруг света», «Знание — сила», «Наука и жизнь», «Природа», «Юный техник», «Юный натуралист», «Тех-ника — молодежи» каби ой-номалар чиқариш билан ҳеч қим қизиқмади. Бундай ил-мий-бадий ва илмий-омма-боп нашрларни ташкил этиш у еқда турсин, балки «Ер юзи» каби ойномалар фас-ляти тўхтатиб қўйил-ди. Маъмурий-буёруқбозлик-ка асосланган иш юритиш услубига мойил айрим («Фан ва турмуш» ойномаси каби) нашрлар эса турғунлик йил-ларида аксарият ҳолларда кишиларнинг тафаккур тар-зини муайян қоллига солиш-га уринди, ҳолос.

Бирор-бир соҳа йўқки, те-аран илмга таянмаса, Илмдан, фандан, адабиётдан бегона-лашув нафақат айрим киши-ларнингиз эмас, балки бутун бир миллатни ҳам гафлат чоғига эли-тиб қўйиши ҳеч гап эмас. Ҳозирги замон илм-фанидаги инқилобий ўзгаришлардан четда қолмиш эл-юрт тарақ-қилиниги сусайишига олиб келиши тайин. Шуларни ҳи-соба олданда айни пайтда янги «Сирли олам» журна-лининг таъсис этилиши ёш-ларимиз ва ўсирилариимиз ҳаётида жуда қувонарли ҳо-дисадир. Бу таъдир узоқ йўқотишлардан кейин, ниҳо-ят, келажак сари ташланган дадил одим бўлди.

Бизнинг биринчи галдаги вазирамиз шуки, «Сирли олам» ойномаси ана шу ёзув-чи, журналист ва таржимон-ларни, асосан, ёш истеъдо-д соҳибларини қўллаб-қувват-лаш, улар учун ижодий мак-таб вазирамизни ўтати, қола-верса, навиқрон авлодни, ў-сирилариимиз илмий нафий-лардан, замонавий техника-ютуқларидан хабардор этиш. Ишончимиз қомилки, бу иш уларнинг дунёқарашларини кенгайтиради, ижодий тафак-курларига, ҳаёлотга қанот бағишлайди. Сир эмас, узоқ йиллар «диний-мистик», деб таъмига урилган, эл қўзидан панада қолиб кетган бой ва ранг-баранг маънавий ме-росимиз қадимий китоблар, қўлёзмалар, замонавий тил-да айтганда, сеҳрли-фанта-стик асарларга қанқоқлик куч-ли. Айни шу тилдаги қўлё-змалар, афсона ва ривоятлар ҳам ойномамиз саҳифалари-дан жой олади.

Гигирманинг аср нафақат-фанда, шунингдек, адабиёт-ва санъатда ҳам кашфиётлар асри бўлди. Илм билан ба-

Кейинги йилларда миллий адабиётимиз ёш истеъдодлар билан бойиди. Эндикда ёш-лар адабий-бадий қоллилар-дан қочиб, кенгроқ қамровга молик муаммолар, умуминсо-лий масалаларга интилиш-тир. Бадиий тафаккурдаги бу сифат ўзгариши бевосита ёшларнинг илмий фантасти-ка ва саргузашт жанридаги изланишларида ҳам кузатиш мумкин. Яна шуниси қув-онарлики, бизнинг жумҳурия-

дний ижод ҳеч қачон бизнинг асримиздаги каби уйғунлик-ка эришмаган. Бугун жаҳон адабиётинидаги етакчи адиб-ларнинг асарларидан тўла баҳраманд бўлоқ учун ҳам илмин, ҳам асосириларни, ҳам тарихни, халқларнинг урф-одати, жугрофиясини билиш зарур бўлади. Зеро, муайян жанрда яхши асар ёзиш учун ҳаёт ҳодисаларини реал тас-вирлаш билан чеклиниб бўл-майди, балки воқеликнинг турли-туман аспектиларини олдиндан баъорат қилиш, илмий-бадий таҳлил жараё-нида инсон руҳий дунёси, та-биат ва жамиятининг ўтмиши, ҳозир, келажаги, уларга ўзвий боғлиқ бўлган илмий, фалсафий, ижтимоий, маъ-навий муаммоларни қалам-га олиш, янгила услубда жа-воб излашга интилиш зарур.

Ҳожиакбар ШАЙХОВ:

СИРЛАР ОЛАМИГА ЙЎЛ

тимизда илмий-бадий, маъ-рифий ва оммабоп адабиёт-лар ривони бир қадар жа-даллашди, бу соҳаларда ма-ҳорат билан қалам тебрат-ётган ижодкорлар анчагина.

Бизнинг биринчи галдаги вазирамиз шуки, «Сирли олам» ойномаси ана шу ёзув-чи, журналист ва таржимон-ларни, асосан, ёш истеъдо-д соҳибларини қўллаб-қувват-лаш, улар учун ижодий мак-таб вазирамизни ўтати, қола-верса, навиқрон авлодни, ў-сирилариимиз илмий нафий-лардан, замонавий техника-ютуқларидан хабардор этиш. Ишончимиз қомилки, бу иш уларнинг дунёқарашларини кенгайтиради, ижодий тафак-курларига, ҳаёлотга қанот бағишлайди. Сир эмас, узоқ йиллар «диний-мистик», деб таъмига урилган, эл қўзидан панада қолиб кетган бой ва ранг-баранг маънавий ме-росимиз қадимий китоблар, қўлёзмалар, замонавий тил-да айтганда, сеҳрли-фанта-стик асарларга қанқоқлик куч-ли. Айни шу тилдаги қўлё-змалар, афсона ва ривоятлар ҳам ойномамиз саҳифалари-дан жой олади.

Гигирманинг аср нафақат-фанда, шунингдек, адабиёт-ва санъатда ҳам кашфиётлар асри бўлди. Илм билан ба-

дний ижод ҳеч қачон бизнинг асримиздаги каби уйғунлик-ка эришмаган. Бугун жаҳон адабиётинидаги етакчи адиб-ларнинг асарларидан тўла баҳраманд бўлоқ учун ҳам илмин, ҳам асосириларни, ҳам тарихни, халқларнинг урф-одати, жугрофиясини билиш зарур бўлади. Зеро, муайян жанрда яхши асар ёзиш учун ҳаёт ҳодисаларини реал тас-вирлаш билан чеклиниб бўл-майди, балки воқеликнинг турли-туман аспектиларини олдиндан баъорат қилиш, илмий-бадий таҳлил жараё-нида инсон руҳий дунёси, та-биат ва жамиятининг ўтмиши, ҳозир, келажаги, уларга ўзвий боғлиқ бўлган илмий, фалсафий, ижтимоий, маъ-навий муаммоларни қалам-га олиш, янгила услубда жа-воб излашга интилиш зарур.

«Сирли олам» бу жиҳатдан ҳам ёш ёзувчиларга ҳамма-ла ҳамроҳ, ҳамма-ла бўлади, деган умидимиз.

Ойномада асосан учта бў-лим бўлади. Илмий-оммабоп ва илмий-бадий адабиётлар бўлими дунёнинг сир-асор-ларини билишга интилувчи барча юртдошлар учун катта қизиқиш уйғотди. деб ўй-лаймиз. Халқимизда тилдан-тилга кўчиб қадимдан, ав-лоддан-авлодга ўтиб келаёт-ган хислатли одамлар ҳақи-да ҳикояларга, афсона ва ривоятларга кенг ўрин бери-тулган. Шу билан бирга ўқу-вчилар аниқ фанлар — фи-зика, биология, кибернетика, кинойт сирлари, электроника, микроэлектроника, ди-зайн, компютер ҳақида тур-ли-туман мақолаларни, суҳ-батларни ўқийдилар. Маъ-лумки, Ўрта Осиёда учта йилки уруғ — қарлуқлар, қипчоқлар, ўғизлар — ўзбек халқининг энг қадимий уруғ-ларидир. Журналда элимиз, юртимиз, она тилимиз тари-хига доир таниқли туркшун-нос олимларнинг чиқишлари ташкил этилади. Тагин ноёб хислатли инсонлар: авли-ебонлар, табиблар, дуоғуё-лар, афсунгарлар, парихон-лар, баъоратчилар, мунаж-жимлар, фолбинлар ҳақида-

ни илмий-бадий адабиёт-ташқиқ этиди. Бу борада биз анча оғузда қолганимиз сир эмас. Шунинг ҳисобига олий журналда яна бир алоҳида ба-диий фантастика, сар-гузашт ва детектив асарлар бўлимини ташкил этганмиз.

Фантастика ва саргузашт — инсоннинг онгига ижти-моий-ғойвий таъсир кўрсат-увчи қудратли воситадир. Фантастика истиқболга ишонч билан қарашини ўргатади. Бу-гина эмас, фантастика кела-жани даставвал инсон онги-да, шуурда барпо этиди. Инсон шахсининг ҳиссий қатламларига кириб бора-

РЕДАКЦИЯДАН: Ҳурматли муштарийлар! Янги «Сирли олам» шарафли ва олжанов мақсадларини ойнавжаҳон-дек ўзида жамулжам этишни қўзлаган ойнома бўлишига умид бор. Дарҳақиқат, биз истиқомат қилиб турган олам ҳайратангиз муъжизаларга, сир синопалти ҳодисаларга бой. Кинойт жумбоқлари, унутилиб кетилган ихтиролар, кўхна давр топишлар ва гаройиб илмий кашфиётлар ана шулар жумласидан. Кибернетика, биология, физика ҳаётий жараёнларни бошқарш ижтимоияларини очди. Янги ойнома саҳифаларида ана шулар ва бошқа талай қизиқарли ҳодисалар ҳақида мунтазам илмий-бадий ма-қолалар, асарлардан хабардор бўлишни истасангиз «Сир-ли олам»га ойна бўлиши унутманг.

Биз эса бу янги нашрга Навоийнинг илҳомин, Алломининг қудратини ва ўлмас Гўрўғлининг умри ёр бўлишини тилаб қоламиз.

Йўлинг оқ бўлсин, сирлар оламга йўл олган «Сирли олам»!

Журнал индекси — 75243

ЎШ ТЕАТРИНИНГ САФАРИ

Эртага Муқимий но-мидаги республика му-сиқали драма театрида Ўш ўзбек мусиқали дра-ма театрининг ижодий сафари бошланади. Бу галги сафар театрининг 60 йиллик юбилейига бағиш-ланади. Шу муносабат билан театр директори Бахтиёр ТўХТАМатов мухбиримизга қуйида-ларни гапириб берди:

— Театримиз бундан 16 йил бурун Ўзбекистонда ижодий сафар ўтказиб, то-мошабинларнинг олишмига сазовор бўлган эди. Шун-дан буён орадан кўп йиллар ўтди. Театр ижодий кол-лективни янги талантлар бил-ан бойиди, репертуарда жиқдий ўзгаришлар бўлди, қатор янги спектакллар саҳна юзини кўрди. Бугунги сафарда ана шу янги ижо-дий кучлар ҳисобига саҳ-налаштирилган саҳна асар-ларини ўзбек томошабинла-ри ҳукмига ҳавола этамиз.

Юбилей сафарини Комил Яшин ва Тўхтасин Жаъло-винг «Равшан ва Зулху-мор» мусиқали драмаси бил-ан бошлаймиз. Бу асар ҳурматли драматургимиз Комил Яшиннинг 80 йиллик тўнға тўғфа қилинади. Шунингдек, сафар репер-туаридан Евдат Илёсов аса-ри асосида Умаржон Олим-жонов инсценировка қил-ган «Сўғдиёна», қирғиз дра-матурги Жалил Содиқов-

нинг «Манаснинг ўғли Се-метей», Абдулла Орипов-нинг «Жаннатга йўл», Исо-мол Ақромовнинг «Адо-лат» асарлари ўрин олган. Болалар учун Шуккур Саъ-дулланнинг «Ерлитош» эр-тагини тайёрлаганимиз. Му-сиқали драмалардан олин-ган «Катта концерт» ҳам томошабинларга манзур бў-лади, деб ўйлаймиз.

Сафар репертуаридан ўрин олган саҳна асарлари-даги асосий ролларни Қир-ғизистон ССР халқ артист-лари Турсуной Солиева, Нейматжон Нейматов, Ой-тоқ Шободнова, Тolibон Бадиев, Қирғизистон ССР-да хизмат кўрсатган артист-лар Бозорбой Йўлдошев, Жамила Ўтабоева, Расул-жон Ураимжонов, Ўзбекис-тон ССРда хизмат кўрсат-ган артист Шавкат Дада-жонов, артистлар Мавлюда Абдужабборовва, Саида Хол-матова, Нигора Расулжонов-ва, Ҳамидулла Матхилиқов, Маҳмуджон Раҳматов, Ди-лором Соинова, Муҳаммад-жон Соинов, Набижон Ма-мажонов ва бошқалар ижро-этадилар. Сафаримиз пой-тахтдан ташқари Тошкент вилоятида давом этади. Бен-обод, Бўна, Оққўрғон, Чи-ноз, Янгийўл, Паркент рай-онларида бўлиб меҳнат жа-моалари, сановат корхона-ларида учрашувлар ўтказам-из.

Спектаклларимизга марҳамат қилинг, азиз ўз-бекистонлик томошабинлар.

ЖУМҲУРИЯТ КИНОЧИЛАРИ

уйида Италиянинг «Интер-нейшн синема» компанияси-га қарашли «Чи-чи» кино-студиясида суратга олишга ҳозирлик қўриётган «Амир Темур» фильмининг ижод-корлари, хусусан, фильм бош режиссери, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Али Ҳамроев ва фильм бош директори Пьеро Амати иштирокида матбуот конференцияси ўт-ди.

Конференцияда биринчи бўлиб Пьеро АМАТИ сўзла-ди: — Авваламбор шунини ай-тишим керакки, италия ва ўзбек кинематографиялари ҳамкорлиги мамлакатимизда олиб борилаётган қайта ку-риш сиёсатининг мевасидир. Биз, италияликлар совет жа-мийидада содир бўлаётган ўз-гаришларни катта қизиқиш билан кузатмоқдамиз.

Бевосита «Амир Темур» фильмига тўхтайдиган бўл-сак, шунини алоҳида таъкид-лаб ўтишим лозимки, биз биография эмас, бадиий фильм яратамиз. Фильмини танилиб ўзбек режиссери Али Ҳамроев суратга олади. Амир Темур ҳақида фильм яратиш гоиси ҳам унга те-гишли. Картинага Италия кино санъатининг энг мала-ка мутахассисларини жалб-етмоқдамиз. Ҳисоб-китобимиз бўйича фильмин яратиш учун 30—40 миллион доллар сарф бўлади. Битим устида бир йилдан ортиқ иш олиб бо-рилади ва яқинда имзоланди. Суратга олишга етти ой тай-ёрларлик қўрилади. Сўнг ўн бир ой ичида фильм суратга олиб бўлиниши шарт.

Фильмин италиялик маш-ҳур кинооператор Тонино де Колли суратга олади. У йигирмадан ортиқ мамлакат-ларда фильмлар суратга ол-ган. Кийимлар музавири этиб Энрико Саботини тас-диқланди. Унинг кийимлари бўйича суратга олинган «Сўнгги император» фильми АҚШ киноакадемиясининг II «Оскар»ини қўлга кирит-ган.

Фильмга Б. Ларро бош музавирлик қилади. Бу ном ҳам сизга таниш бўлса ке-рак. У Григорий Чухраининг биз билан ҳамкорлигида су-ратга олган «Гўзал эди» фильмида бош музавир эди. Ўрни келганда шунини айтиб ўтишим керакки, фильм мил-лий, сиёсий ва этник мавзу-ни четлаб ўтади.

Амир Темур ролига ан-глиялик машҳур киноактёр Шон Коннери танланган. У тақлифимизга рози бўлган, лекин ҳали битим ту-зилмаган. Фильм омма-вий саҳналарга боё бў-лади. Батзи саҳналар-да 20 мингдан ортиқ одам ва юзлаб отлик лашкарлар қатнашиши кўзда тутилмоқ-да.

Ҳўш, нима учун Темур

ФИЛЬМ ҚАҲРАМОНИ — АМИР ТЕМУР

бизни қизиқтириб қолди? Амир Темур улкан ақл-зако-ват эгаси, раҳмдил, шу бил-ан бирга ўта шафқатсиз ҳам бўлган. Биз унга ўз дав-рининг махсусли сифатида қараймиз. Сўзсиз у мурак-каб шахс. Фикримизча, Темур келажакни кўра билган. Ана шу шахс Италияда машҳур, лекин кенг жамоатчилик уни яхши билмайди. Шунинг учун бу фильмин олишга ки-ришдик. Тез кунда Италия-дан 60 та ходимимиз келади.

Фильмининг бош режис-сери Али ҲАМРОЕВ шун-дай деди: — 1965 йили ёзувчи Сер-гей Бородиннинг «Самарқанд осмонига қолдулар» асари асосида Темур образини эк-ранга олиб чиқмоқчи эдим. Фикрим адибга ҳам маъқул бўлганлиги учун.

1985 йили «Мен сени эс-лайман» фильмининг тақий-лаб қўйишди. Шундан сўнг Москвага кетдим. У ерда «Умид боғи» фильминин су-ратга олдим. Мазкур фильм Венеция халқаро кинофести-валида муваффақият қозонди. Шунини айтишим керакки, то битим тузилганга бизга ҳеч қим ёрдам бермади. Пьеро Амати таширфидан сўнг жум-ҳуриятимиз раҳбарлари ҳам бизнинг лойиҳамиз билан қизиқиб, қар қандай ёрдам-ин аямасликларини билди-дилар. Фильм яратишга ама-лий ёрдам бериш борасида Самарқандда «Самарқанд-фильм» студияси тўзиди.

Сценарий муаллифларидан бири Фридрих Горенштейн-дир. У собиқ совет фуқароси,

Эргаш ИСМАТУЛЛАЕВ

жариланган бағишланг а н йинг ўтказилади.

Анжуманда партия, совет ҳодимлари, шунингдек, эко-лог ва оролушчус мутахас-сис олимлар, ёзувчи ва жа-моат арбоблари иштирок-этадилар.

Ингилзида қизикқан бар-ча ўртоқлар тақлиф этила-ди.

Манзилимиз: Тошкент, Пушкин кўчаси, 1-ўй.

Орол ва Оролбўйини ас-раш қўмитаси.

Телефон: 32-07-48.

БИР ОНАНИНГ ФАРЗАНДЛАРИМИЗ

Газетамизнинг ўтган сонида дўстларимиз — қозоқ ёзувчиларининг Тошкентга келиши кутилаётганини маълум қилган эдик. 2 сентябрь куни меҳмонлар диёримизга ташриф буюришди.

ҚОЗОҒИСТОНЛИК ёзувчиларни Ёштакўприкда (Собиқ «Черняевка») «Ўзбекистон 50 йиллиги» колхозини чегарасида ёзиб ёзувчилари, мактаб ўқувчилари қўлларида гул, карнай-сурнайлар билан кутиб олишди. Ўзбекистон ёзувчилари уюшмасининг раиси, СССР халқ депутаты Ойил Ёқубов раҳбарлигидаги бир гуруҳ ўзбек адабиётлари қозоқ адабиётлари қозоқ оғиллиб, меҳр билан кўчди.

Қозоғистонлик ёзувчиларга уюшманинг сепкети, танқиди ёзувчи ва таржимон Қаловбек Турсунқулов раҳбарлик қилаётган эди. Меҳмонлар орасида чимкентлик шоира, «Қозоқ тили» жумҳурият жамиятининг вилоят бўлими раиси Хонбобӣ Есенқараева, област ижроия комитетининг раиси ўринбосари Жумасеб Мусоғалиев, област маданият бошқармасининг бошлиғи Қувонч Уроғалиев, шоир Эсенғали Рахманов, ёзувчи ва композитор Мухаммад Рустамов, ёзувчи Аҳад Жақсубоев, ёзувчи ва публицист Дидахмет Ашимхонов, шоир Қосимхон Бегматов, журналист Унгор Исаевлар бор эди. Ўзбекистон халқ ёзувчилари Саид Аҳмад, Ҳамид Гулом, Мирмуҳсин, Иброҳим Раҳим, Ўзбекистон ёзувчилари уюшмасининг котиби Тоҳир Малик, уюшма қозоқ адабиёти секциясининг раиси Қаловбек Сейданов, ёзувчи-шоирлардан Сунатилла Анобоев, Жуманаз Жабборов, Саъдулла Сиев, Омон Матжон, Мухаммад Али, Мирпўлат Мирзаев, Эргаш Мухаммад, Тўра Мирзо, Раҳимхон Отаев, Гаффор Мўминов, қозоқ шоири ва ирчис Маҳмад Умаров, Ўзбек бахшиши Қори бахшилар меҳмонлиги қилишди.

Эски танишлар бир-бирларидан ҳол-аҳвол сўрашгани, хазил-муйтойба қилишди. Ёзувчи С. Сиев Қаловбек оғага қараб: «Оғажон, тугаб қолса нима бўлар экан, деб қайғурмай, тамакидан чека беринг, то кетгунингизга етадиган қилиб қамлаб қўйганман», деб муйтойба қилди.

— Сизлар, бутун бизга улуг бобомиз Аҳмад Яссавийнинг қутлуг нафасларини олиб келдингизлар, — деди Ойил Ёқубов меҳмонларни қутлар экан. — Бугунги учрашувимиз ўтган йили Чимкент шаҳрида бўлган ўзаро суҳбатларимизнинг давомидир. Биз ўшанда қалбларимизда катта таассуротлар билан қайтган эдик. Бу орада ёзувчиларимиз Бозор жироининг 100 йиллиги, Миртемирнинг 80 йиллиги олдидан бўлиб ўтган маросимларда учрашдилар. Биз қозоқ халқининг олижаноб меҳнатини, сиёсий арбобларини, ёзувчиларини адолат учун курашларини, жумҳуриятда иттифоқий ва сиёсий мустақиллик йўлида қўйилган қадимларни қўзатиб турибмиз. Бизнинг нафакат адабиёт соҳасида, айни пайтда қунардан турмушда ҳам бир-биримиздан ўрганганидан жикатларимиз кўп. Ўзаро дўстлигимиз жуда чуқур илдиз отган. Деялик, Мухтор Ауэзовни биз ўзбеклар ҳам ўз

нинг ҳаётини унинг оғир турмушини яхши биламиз. Навоийнинг номи илгари ҳам, ҳозир ҳам қозоқлар ўртасида улуг саналади. Бу нарсани мен болалик пайтимаёқ, улуг Навоийнинг 500 йиллик юбилейи нишонланган пайтдаёқ ҳис этганман. Шундан буён қанча сувар оқди. Ёзувчиман, оқинман деган не-не кишилар ўтиб кетди. Лекин, адабиёт шу даражада қаттиққўл эканини, унинг элагидан энг сара кишиларгина қолар экан... Ёзувчи деган

римдан, қозоқ халқидан миннатдорман. Бу эл менинг асарларимни ўқийпти, томоша қилипти. Қозоқларнинг Собира Маҳмадова деган ажойиб санъаткори бор. Фармонбиди ана шу санъаткор ижросида ҳар йили бутун жумҳуриятни кезиб чиқади. Бу ўзбек адабиётининг тарғиботи. Ўзбек ёзувчиси Носир Фозилов аса қозоқ адабиётини ҳормай-толмай тарғиб қилаётди. Хуллас, борди-келди тирикликнинг зийнати. Бир-биримизнинг

лар жуда муқаддас. Биз ёш ёзувчилар ўзбек адабиётини қўзатиб борамиз. Ойил ака, сизнинг романларингизни, матбуот орқали қилган чиқишларингизни, СССР халқ депутатлари съезди минбари дан айтган сўзларингизни биламиз, сизга қўшилишиб куюнамиз. Лекин биз энди бу ерда ўтирган кексалар билан эмас, мана бу ёшлар билан дўстлашимиз керак. Сизлар кўз тиригида бизларни таъиништириб кетишинглар керак.

рафикаси, кимёгар олимпиада Зарифа Саидносова, профессор Суломон Тошмуҳамедов хотирасига ўрнатилган лавҳанинг тантанали очилиш маросимида иштирок этишди. Ўзбекистон ёзувчилари уюшмасининг котиби Тоҳир Малик маросимни очди.

Шу кун кечқурун Тошкентдаги Халқлар Дўстлиги саройида қозоқ адабиёти ва санъатининг яна бир тантанали кечаси бўлиб ўтди. Тошкентга Қозоғистоннинг урта этнографик-фольклор ансамбли ижодий сафарга келган эди. Кечда қозоқ ва ўзбек ёзувчилари иштирок этишди.

3 — 6 сентябрь кунлари қозоғистонлик ёзувчилар Тошкент вилоятининг Коммунистик, Ёштакўприк, Ғалаба, Ёўқа ноҳияларида сафарда бўлишди. Жойларда кўплаб учрашулар, суҳбатлар бўлиб ўтди. Жумладан, меҳмонлар Ёштакўприк районидаги Абай номидаги колхоз меҳнаткашлари, зиналилари, мактаб ўқувчилари билан учрашди. Шу районда яшовчи кекса шоир, таржимон Холмаҳон Усмон ўғлини 80 йиллиги билан табриқладилар.

Холмаҳон оға бир пайтлар Ўзбекистон ёзувчилари уюшмасида илгари мавжуд бўлган қозоқ адабиёти секциясида фаолият кўрсатган. Шунингдек, Коммунистик ноҳиясида «Лениннинг йўли», Карл Маркс номидаги колхозларда ҳам бўлишди. Мазлум бўлишча, Коммунистик районидан 35 та ўрта мактаб бўлиб, шундан 27 таси қозоқ тилида ўқитиладиган мактаблар экан. Кўплаб учрашуларда Ўзбекистон жумҳуриятида истиқомат қилаётган қозоқ миллатига мансуб кишилар учун ўз миллий маданиятларини, тарихини, тилини ўрганишга кенг шароит яратиб берилаётгани тасдиқланди. Бунинг ўзбекистонда қозоқ Маданияти маркази ташкил этилиши ҳам тасдиқ этиб турибди. Бу ҳақда Маданият марказининг раиси, президент кенгашининг аъзоси Ортиқбой Укибоев меҳмонларга сўзлаб берди. У жумладан, қозоқ-ўзбек дўстлиги фондиди ташкил этишни таклиф этди. Учрашуларда бунга ўхшаш кўплаб таклиф ва мулоҳазалар билдирилди. Дастхатлар олинди. Ёш ижодкорлар бир-бирлари билан дўсту қадрдон бўлишга, борди-келди қилишга аҳду паймон қилдилар.

ДУНЁ ШУНАҚА ЭКАН... Дўсту ёрси, борди-келдиси бу дунё ғариб экан. Унинг шодлиги дўстлар билан экан. Бу ёруғ жаҳонда биров қон тўкиб шуҳрат топар экан, биров бог қилиб. Биров аса ўша богини вайрон этиб. Лекин халқлар ҳеч қачон қон тўкишга, вайрон қилишга мойил бўлмаган. Кимки қон тўкса, кимки вайрон қилса алоҳида бир кишилар қилган, халқ эмас. Халқнинг қўлига ҳар дон тинчликни, дўстликни истаган, бир-бирига шунини тиллаган. Халқ вакиллари — ўзбек, қозоқ ёзувчиларининг Ўзбекистондаги учрашулари ана шундан далолат берди.

Ўз мухбиримиз

4-БЕТ

ЯССАВИЙНИНГ НАФАСИ КЕЛДИ

СУРАТДА: Қозоғистонлик бир гуруҳ ижодкорлар

Мухбиримиз ўзбек, қозоқ халқларининг ўзаро дўстлиги, миллатлар ўртасидаги муносабатлар, икки жумҳуриятда юз бераётган қайта қуриш жараянлари хусусида сўзлаб беришни қозоқ адаби Қаловбек Турсунқуловдан илтимос қилди.

Қаловбек ТУРСУНҚУЛОВ, Қозоғистон ССР Ёзувчилар уюшмасининг котиби, Ёқутистонда хизмат кўрсатган маданият арбоби

Қозоқ билан ўзбек азалидан оғанини. Бу дўстликни бузмақчи бўлганлар шу халқларнинг биринчи душмандир. Ҳозир мен бошқа нарса ҳақида гапирмоқчиман. Ҳўш, нега кейинги пайтларда халқлар ўртасида турли низолар чиқмоқда? Нима учун мана шу бугунгидек давра қуриб мавжуд муаммоларни ўзаро мулоқотлар асосида ҳал этиш

лигидаги етук вакиллари Ўзбек диёрида кўриб турганимдан хурсандман. Хўш келибсалар.

Шундан кейин сўзни қозоқ ёзувчиси Қаловбек Турсунқулов олди.

— Мана шу Ёштакўприк ўстидан кўп ўтганман. Лекин ҳеч қачон ўзимда беғоналик туйғусини ҳис этмаганман. Бугун бизга кўрсатган марҳаматларингиз қозоқ адабиётини, қозоқ халқига кўрсатилган марҳаматлардир. Ўзбек адабиётини, ўзбек халқини

гани энг аввало элнини, унинг нима билан, қандай яшаётганини, қўлигадиган дардини билсин экан. Ўзбек билан қозоқ аса бир эл. Уларни айирмовчи бўлганлар ашадди. Менинг ниятим шунки, шундай учрашуларимиз дўстлигимизга хизмат қилсин.

Сўз сўзга уланди, шеър шеърга, суҳбат суҳбатга.

— Агар алфоболаримизни айтмасак, тилимиз битта, — деди ўз сўзида Саид Аҳмад. — Мен қозоқ дўстла-

тун дунёда катта ўзгаришлар юз берапти. Чегаралар, давлатлар ўзгарапти.

Ўзбек ёзувчилари билан бўлган учрашуларда биз ана шу масалалар хусусида фикр юритдик. Яна бир гап шунки, бу — Ўрта Осиё ва Қозоғистон ёзувчиларининг бирлашган уюшмасини худлик билан ташкил этиш керак. Бу уюшмани «Дружба народовга» ўхшаш ўз журнали бўлиши керак. Ишончим комилки, бу журнални бутун Туркистон халқлари қизиқиш ўқийди. У нафақат қардош жумҳуриятлар, шунингдек, Хитой, Афғонистон ва бошқа ўлкалардаги туркий халқлар билан кинга айланади. Бир сўз билан айтганда, ёзувчилар халқларимизни бирлаштириш, маданиятларимизни чуқур ўрганиш, иқтисодийликни мустаҳкамлаш йўлида ҳар бир имкониятдан фойдаланишлари лозим.

Берилмади ҳисоб. Бугунга келиб эса кимнинг гапига қўлоқ солишни билмай халқнинг боши гаранг. Халқ биздан унинг савияси даражасида гаплашиш керак. Уни эгри-бугри йўллардан эмас, тўғри йўлдан етаклаш, унга бор гапни айтиш лозим. Халқни минбарлардан айтилаётган баъзи чўчма, баландпарвоз, таъзимини бўш гап-сўзларга ишонтирмаслик керак. Ахир эндиликда бу-

хидимизни, исимизни сезиб тураёлик.

Гап халқларимизнинг тарихи, тили, урф-одатлари бир илдиздан унуб-қўқаргани, ақиллиги хусусида борди. Шунга қарамай, ёш ижодкорларнинг ўзаро дўстлиги, борди-келдиси, ижодий ҳамкорлиги яхши эмаслиги таъкидланди.

— Биз Ғабит Мусрепов, Ойбек, Собит Муқонов, Гафур Гулом юрган йўллардан юриб келдик, — деди ёзувчи Аҳад Жақсубоев. — Бу йўл-

лон фаолиятни таъкидланди. Б. Соболевга ишдаги камчиликлари кўрсатилди, қаттиқ огоҳлантирилди.

В. ЖЕЛТОВУХОВ, темир йўл бошқармаси бошлиғи

Газетанинг шу йил 6 июль сонида эълон қилинган «Хуфёна сотилган патталар» мақоласи Уругут автобус-такси мотор парк ишчи-хизматчиларининг кенгайтирилган йилгилишида кўриб чиқилди, — деб хабар қилади парк директори В. Турсунов. — Мақолада келтирилган фактлар асосан тасдиқланди. Автопаркнинг 1990 йил 12 июль кунги 94-бўйруғи билан навбатчи кассир Р. Камоллов вази-фасидан четлатилди, автостанция бош кассири Абдувоҳид Юсупов ҳам ҳақ тўланадиган ишга ўтказилди.

Азизу мўтабар бўлган она тилимизга давлат тили мақоми берилганлигига ҳам мана бир йил бўлиб қолди. Лекин ҳали ҳануз жумҳуриятимизнинг кўплаб жойларида, қорхона ва муассасаларида тўла-тўқис ўзбек тилига ўтилмаган. Ехуд шундай жойлар ҳам кўпки, ўзбек тилига ўтиш учун мутлақо ҳаракат қилинмаётир. Она ўзбек тилимизнинг қанчадан-қанча жоғалашлари матбуотда, мажлисларда, сўзларда жон кўйдириб тарғибот

ҲАР ТЎКИСДА БИР АЙБ...

Иисоф билан айтганда, натижага яраша манфаатсўнгги пайтларда деҳқоннинг кунини тугди. Унга эрк берилди, шахсий уй-жой қуриш, хусусий бог-роғ яратиш учун ер ажратилди. Айни чоғда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг харид нархи ҳам қисман оширилади бошланди, дала ишчиси беҳударага тер тўқмайдиган бўлди.

Бир қарашда, буларнинг барчаси дилга таскин беради. Деҳқонни ерга кўпроқ меҳр қўйишга, ҳар қачонгидан унумлироқ ишлашга ундайди. Бироқ пирувард-натияжга қараб, худоса чинарса-гиз, ҳали қувоншта вақт эрталитини илгаб, ҳафсаланиз пир бўлади. Бонси — деҳқоннинг турмуш даровонлигини, моддий манфаатдорлигини ошириш йўлида ҳали сунъий тўсиқлар кўп, ечимини кутиб ётган муаммолар ҳаддан ташқари бисёр. Айтилик, у янги олган ер участкасига иморат соламан деса, қурилиш материалари йўқ. Борининг ҳам нархи осмонда. Далада йил ўн икки ой ишлаб топган пули аса, еб-ичишидан ортмайди. Бунинг устига даромадига шарик бўлаётганлар, унинг нонини худоса-беҳуда яримта қилаётганлар ҳали ҳам кўп.

Узоққа бормай, ўз бригаданидан битта мисол келтира қолай. Биз ҳар йили турли хил сабабот маҳсулотлари етиштирамиз. Лекин уларга на ўзимизнинг, на ҳамқишлоқларимизнинг оғзи тегади. Деярли ҳаммамиз режа бўйича давлатга топширамиз, узоқ ўлкаларга йовчи қардошларимизга тортиқ қиламиз. Лекин меҳ-

натимизга яраша манфаатдорлик кўрмаймиз. Чунки маҳсулотимизга тўланадиган ҳақ иسته-молчилар юборган хўжаликлар асосида белги-ланади. Шунинг оқибатида бу йил 30 тонна қарам топширсан-да, атиги 16 тонна-сига ҳақ олдик. Қолгани аса иسته-молчиларга етиб бургунча сифати бузилиб, ири-чириб кетган эмиш. Агар ростданам шундай бўлса, бунинг учун иسته-молчилардан ранжиш ноўрин. Чунки улар ҳам емаган сомсалари-га пул тўласалар, адолатдан бўлмайди. Аммо бизга ҳам осон тўкиб бўладими? Нима учун бекордан бекорга меҳнатимизнинг тенг ярмини ша-молга совуришимиз керак.

Бундай муаммолар кўп. Менимча, ахволни яхшилаш учун четга юбориладиган ме-ва-сабабот маҳсулотларига ва кўпроқ нарх белгилаш ке-рак ёки уларнинг сифатини бузмай тез ва соз этиказиб бериш йўлиларини топиш ло-зим. Жуда бўлмаса, исте-молчиларнинг вакиллари ёки воситачилар маҳсулотимизни даланнинг ўзидан қабул қи-либ олиб, бизга меҳнатимиз-га яраша нақд ҳақ тўлашлар-ни зарур. Акс ҳолда, маҳсу-лотларимизни ўзимизда со-тинини йўлга қўйиш даркор. Шундай қилинса, биринчи-дан, бозорларимизда нарх-наво паясиди, иккинчидан, деҳқонларимизнинг даромад-лари янада ошади. Моддий манфаатдорлик бор жойда аса турмуш фаровон, кўнгли-тўқ бўлади.

Абдуғаффор ОМОНҚУЛОВ,

Бекобод район Дээржин-ский номидаги колхоз брига-да бошлиғи

Хирмонингизга барака. СУРАТДА: Наманган вилояти Поп ноҳиясидаги Ленинград жамоа хўжалигининг пахтачилик бригадаси бошлиғи, Ўзбекистон ССР халқ депутаты Дилором Раҳматова

РАСМИЙ ЖАВОБ

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси редак-циясига!

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети газетанинг шу йил 10 августдаги 32-сонидан босилган «Исход» сарлавҳали мақола муаллифини ёзувчи ва шавхатпарастлиги тарғиб қилувчи видеофильмларни кўрган ёшлар томонидан оғир жиноятлар содир бўлаётгани ҳақидаги ташвишга қўшили-ди. Мақола чиқишидан бир неча кун аввал Ўзбекистон ССР Олий Советига видео-ааллар ва видеосалонлар фаолиятини чеклаш ва тартибга солиш тўғрисида Қонун лойиҳаси билан чиқишни лозим топдик.

Министрлар Совети мада-ния, халқ таълими ва ахборот бўлимининг жум-хурият адлия, ички ишлар министрликлари, прокурату-раси, Олий суди, Тошкент Давлат дорилфунунининг ҳуқуқшунослик факультети, ЎзССР Фанлар академияси-нинг фалсафа ва ҳуқуқ ин-ститутини ҳамда СССР Ички ишлар министрлигининг Тош-кент олий миллия мактаби билан ҳамкорликда тайёрлан-ган «Ўзбекистоннинг айрим қонунчилик актларига ўзгар-тишлар ва қўшимчалар кири-тиш ҳақида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳасида шу мақолада келтирилган барча салбий ҳолатларни тугатиш назарда тутилган. Лойиҳа 26 июнда Ўзбекистон ССР Олий Советига киритилган.

Ҳозирги вақтда Қонун лойиҳаси Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдаги сессиясига олиб чиқиш учун тегишли комитетлар томони-дан ўрганиб чиқилмоқда.

М.ОРИПЖОНОВ, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўрин-босари

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг 32-сонидан эълон қилинган Я. Саъдуллаевнинг «Исход» мақоласида темир йўл музейи-да хуфёна фаолият кўрса-таётган видеосалон ҳақида ҳам сўз юритилганлиги са-бабли бу чиқиш Тошкент темир йўл бошқармасида тегишли кишилар иштиро-кида муҳамама қилинди. Музей директори В. Собол-ев ўз вази-фасида совуққон қараганлиги оқибатида жо-ридаги ҳолат юз берган.

Темир йўл бошқармаси қарорига биноан видеоса-

СИЛЖИШ ЎЗИМИЗГА БОҒЛИК

Ҳозирги пайтда мамлака-тимиз шундай бир жараёни-ни ўз бошидан кечирмоқдамиз, қайта қуриш деб аталмиш бу ҳаётбахш жараён туйғайли-гина ноҳақ ватанидан қувил-ганлар ўз ватанларига қайта бошладилар. Ноҳақ қоралан-дай оқдандилар. Тилини, динини йўқотганлар қайта топпоқдалар. Хуллас, қаерда ҳақиқат бўкилган бўлса, энди қаддини ростлай бошладилар.

Азизу мўтабар бўлган она тилимизга давлат тили мақоми берилганлигига ҳам мана бир йил бўлиб қолди. Лекин ҳали ҳануз жумҳуриятимизнинг кўплаб жойларида, қорхона ва муассасаларида тўла-тўқис ўзбек тилига ўтилмаган. Ехуд шундай жойлар ҳам кўпки, ўзбек тилига ўтиш учун мутлақо ҳаракат қилинмаётир. Она ўзбек тилимизнинг қанчадан-қанча жоғалашлари матбуотда, мажлисларда, сўзларда жон кўйдириб тарғибот

сурувчи омиллардан бири-дирлар. Жуда кўплаб (мен ҳаммаси демоқчи эмасман) раҳбар ходимлар сиртларида ўзбек тилига ўтиш тарафдор-лари бўлсалар-да, аслида та-моман унга қаршиллар. Ҳатто баъзилари ўзларини аллақан-дай аламаздаликларини иши-ра олмайптилар ҳам. Шу масала бўйича бирон ташаб-бускор чиқиб қолгудек бўлса ўша заҳотиёқ уни «бўғиб ташлаш»га зўр бермоқдалар. Негизга, бу ёки уларнинг ўзинга, худоса маълум. Ким билди дейсиз, балки бу улар учун ортиқча ишдир.

Балки Ўзбек тилининг ра-вақ топиб, гуллашини улар истамаслар.

Миллий тилимизга мутлақ ўтишни кечиктираётган асо-сий омиллардан бошқа бири қўлланмаларнинг камлиғидир. Тил ҳақида қонун чиққан дастлабки қуналардаёқ Қўқон пойабал ишлаб чиқариш биришмасининг 5-сон цех

ишчилари ва кўп ўтмай бу-тун биришмасини Ўзбек ти-лини ҳар соҳада қўллаш бо-шладилар. Аммо бу бизга осон бўлмади. Баъзи сўзларнинг таржимасига жуда қийнал-дик. Қўқон пединститутига қайта-қайта мурожаат этишга тўғри келди.

Мен бир ишчи сифатида қуйидагиларни таклиф қила-ман: Жумҳуриятимизнинг ҳамма бурчагида бир текис иш юритиш учун, енгил са-ноат ва оғир саноат ва ҳона-золар учун таржима китоб-чалари, яъни қўлланмалар чиқарилса Рўнома-ларнинг ҳар бири сониди шу саноат қорхоналарига керакли тур-ли тушуначалар учун таржи-ма таҳсиллари бериб берил-са.

Ҳар бир вилоятга шу иш-ларни назоратда олиш учун ишончли вакиллар жўнати-либ, текширилиб турилса. Шунда, албатта, муваффа-қиятга эришаймиз.

Баҳром САИДУХҲАЕВ, Қўқон пойабал ишлаб чи-қариш биришмасининг иш-чиси

Журналист Бекирза Маҳмудов шу йилнинг июнь ойида Катта Фарғона канали бўйлаб сайёҳатга чиққан эди. Ўй ўйлаб юрса ҳам мўл юриб, Учқўрғондан Ленинobodгача 338 километр масофани 16 кунда қадамлаб чиқди. Нўл-йўлакай турли тоифадаги одамлар билан мулоқотда бўлди. Қуйида ана шу сафар тавсифотларидан айрим намуналарни эъ-лон қиламиз.

Дарахт япроғи билан кўркам,
Канал — қирғоғи билан...

1990 йил, 3 июнь. Бош тўғон: Дастлабки қа-дамни дадил бошладим. Учқўрғон совхозининг каналга туташ далалари. Азаматлар шундайги-на тошқоққа чигит киби, гўза чопик қилишлпти. Кетмонни ҳар урганда қарс-қарс тошларга те-гилти. Ишонинг-ишонманг, эглатларининг ичи ён-ки-гиз шағал ва тош, пушталарида ним кўрнар-кўринмас тупроқ! Нима азоб, дейман, шунақа ерларда пахта етиштириб? Бу жойлар аслида боғу олмазорбон ерлар экани шундоққина (кўрға ҳасадаси) кўриниб турибди-а! Шу ўрин-да: «...Қани энди бугун гўза ўсиб ётган ер-ларнинг, ҳеч бўлмаганда, ярмини бу халққа бўлиб беролсанг! У нафақат Ўзбекистонни, ярим дунёни озиқ-овқат билан таъминлашга қодир бўларди», — деган шoirнинг мўтлақ ҳақиқлиги яна бир бор имон келтирди...

Қаранг, ариқ, шоҳариқ бўйларига экинган тўт қўчатларининг барглари сарғайиб қолтипти-а! Ҳамма пахта билан овора, катта-кичик шу экинга кўз тиккани-тиккан. Мана бу жойларда бўлса экинган қўчат баҳорда кўклабди-ю, сўнг сувсизликдан қовжираб қолибди. Бир кунлоқ нарида ўқарикдан икки жувак сув каналга тушлпти. Шундайгина кетмон уриб бўғоти о-са бу сув қуриган қўчатларга оқиши мумкин...

Узоқдан пайкал ўртасида мен томонга кела-ётган бир кишини кўрдим. Тўхтаганимни кў-риб у киши ҳам... Сабрин чидмади, қўлимни кўтариб «бўёққа келинг!» ишорасини қилди. Елкасида кетмони, қўлида ўроғи йўқ суви қелди. «Амаки, мана шу сувини бу томонга очиб юборинг, қуриган қўчатлар саовига қо-ласиз, илтимос», — дедим-да, кетавердим. У киши ҳайкалдек қотганича орқамдан қараб қолди. Ўн беш метрга юрғач, орқамга қайри-либ, отини, фамилиясини сўрадим. Қўлингдан нима келарди, қабилда: «...шу бригадада сувишман, Раҳмонберди Умрзоқовман», — де-ганича қолаверди, мен эса индамай кетавер-дим...

Қизик, одамлар ҳар хил, кимдир лоқайд, кимлардир жонқур-бетокат. Кечаги сўбатлар-дан бирда бош тўғон наватбачиси Темир Аб-дуллаев бундай деган эди: Мен Германияда, Венгрияда, Болтибўйи жумҳуриятларида бўлганман. Неге уларда ҳамма жўл озода, ка-нал, ариқлардаги сувлари тоза! Бизда бўлса бутунлай акси, мана шу энг тоза ҳисобланган Норин сувини ҳам кўнгининг тортиб ичолмай-сан одам... Сабоби бир неча марта бориб кў-риб келдим: дарёнинг тепа қисмида Қирғи-зистондаги Қорақўл деган жойда саноат кор-хоналарино, ташкилот, хонадонлардан чиқин-ди сувлар дарёга оқизиллпти. Бу ноқўрлик эмасми! — Одамларнинг ўзига инсоф берма-са, қийин экан-да.

Энди йўлбарсқамарлик 86 ёшли Мамажон бова сўзини эшиттинг: — Ўғлим мен сизга айт-сам, ҳамма гап аввало инсофу динлатида. Те-мирийўлдан ўтгандан кейин ўрмон бошланади, кўриб келдингиз. Канал бўйидаги ана шу ўр-қақ-ўрқақ бўлиб ётган ахлату чиқиндилар — ҳаммаси пиво, мой, пахта заводларининг шил-таси. Канал бўйлари, ўрмон четлари турли чи-қиндиларга тўлдириб юбориллаётгани тўғриси-да Учқўрғон шаҳрининг катталарига бир неча марта бориб айтдим. Ҳатто, ахлат «ёшлаган машиналарнинг номерларига» ёзиб, олиб-бо-риб бердим. Бирок натижа бўлмади...

Мамажон бова Расулов соч юлғудек бў-либ, гапирганича бор экан. Учқўрғонда эмас, бундай ҳолатларни кўп жойларда учратдим. Андижон вилоятининг Шахристон шаҳри қас-сабларига бу борда юз эмас, минг «офа-ришларга» айтсан-айтилик экан. Мўйловини кў-рибдмас билан ёлган, икки юзи Кува ано-ридек, қаҳди-қомати алпаёқ қасбоннинг, тани бошида дўпписи билан: бўйи-бўйига тенг ўнги-қизлари, жажжи неваралари, динёлатли қўн-қўшнларининг кўз олдига каналга мол қорин-ларини, ичакларни оқизганин қандай баҳолаш мумкин!

Шу йил 8 июнь Сарихўжа насос станциясига етай деб қолгандим. Не кўз билан кўрайки, бир каттақон қора қўй канал ўртасида оқиб келаяпти. Бу ҳам сизнинг ишингизми эй, азизу муқаррам шаҳрихонликлар! — Э, нима бўлди сизга, шунга шунчами, —

«Журматли бош муҳаррир! Шу йилнинг 20 июлида умр йўлдошим Матлуба Абди-ева Халқободдаги туғуруқхонада операция қилинди. Вола-нинг эсон-омон туғилишига бизни ишонтирган наватбачи врач кун бўйи қолган тойган аёлга вақтида ёрдам бер-май, кечаси соат 22 да «Таниш врачлардан толиб келинг, хотинингизнинг аҳволи оғир», — деди. Мен ва тоғам икки соат мобайнида не азоблар билан врачларни толиб келганимдан сўнг операция бошланди. Тунги соат 0130 да нарқоз берган врач чиқиб, «Фарзандингиз бўлмади», деб қўя қолди.

Мен бир нарсасга аминманки, агар Матлуба ўз вақтида операция столига олинганда шунча қийналмаган, бола ҳам тирик қолган бўларди. Туғуруқхоналардаги бундай ло-қайдиқлар қачонгача давом этади? Наҳот бутун бошли ра-йон марказий касалхонасида битта жарроху, оғриқсиз-лантйрагидан врач ўз вақтида топиладаси? Вақтида ёрдам бериш қўлидан келмас экан, унда нега Зарифа Абдул-қосимова қабилад наватбачиликка қўйилади?

Билишимча, қақалоқ туғилганда тирик бўлган... Бегу-ноҳ порасандилар, гулгунчадек аёлларимизнинг туғуруқ-хоналарда қисмати фожиаи якун топишига барҳам бе-риш вақти келди.

Бирдан-бир илтимосим: Халқободдаги туғуруқхонага ўз мухбирингизни юборсангиз, у воқеани атрофляча ўрганиб, матбуот орқали ўз муносабатини билдирса.

Журмат билан байналмилалчи жанғи Қодиржон АБДИЕВ.

...Матлуба Халқободдаги туғуруқхонага қон босими бироз ошганлини сабабли 17 июлда ёқазилди. (Воқеалар эса бош врач меҳнат таъти-лида эканлигиде бўлиб ўтган).

Май ойида қони камайиб кетган келинчақ беморхонага ётқизилганда врач Л. Шер-бакова: «Баҳона қилиб ёта-вер, сенга барибир ҳеч қан-дай дори-дармон қилинмай-ди, қонинг яхши», — дедди. Аммо бош акушер-гинеколог Тамара Дроевна Арустамова Матлубанинг рангпар чехра-сига қараб лаборатория ҳу-лосаларига ишонмай, қайта-дан қонини текширтириб кўр-ганда, аёлининг қон чиндан ҳам камлиги маълум бўлади. Қонини сохта қўлайтириб кўр-сатган қизлар ахшигина дак-ни ейдилу, Матлуба шу тах-лит ўн уч кун даволаниб чи-қади. У 17 июлда поликлини-кага наватбачи қабулга бор-ганда оёқлари бироз шиш-ган, қон босими кўтарилган эди. Уша куннинг ўзида бо-риб туғуруқхонага жойлаш-ган келинчақна 20 июлда ўғар кечаси соат тунги 1230 да дард қақирадиган уқол қи-лишди. Ўртабди уни врач Гўзал Аббосовна кўриб ик-кинчи каватта — туғуруқ бў-лимида ўтказди. Шунда соат ортабалик саккиз бўлиб, аёл-да дард бошланган эди.

— Тўққиз яримдан бош-лаб яна дард қақирадиган

уқоллар қилишди, — дейди у зўрға. Талқон дорилар бе-ришди. 12да томчи дори қў-йиб бошланди. Дард тезлаша борди. Соат кечки саккизда туғуруқ столига олишди. Ўзим не аҳволдаман-у, ҳам-шира Сусанна: — Қани, теэрроқ бўл, айберлик қилма, кучан, — дедди. Аммо мен бу пайтда бутунлай ҳолдан тойиб бўлган эдим. Яна том-чи дори улашди. «Менга ёр-дам берингла, бу дорилар кў-риб фойдаси бўлмайлти. Теэрроқ шу азобдан қутқар-гинлар» — дедим. Хар ўн дақиқда тутаётган дарддан тиника-мадорини кўриди. Ин-грашча ҳам ҳолим қолмади. Шунча азобларга қарамас-дан, жаррохлик курсисига тунги 0030да олиндим. Аммо унда ҳам бола тирик эди. Мен унинг ҳаёлигини ҳар дақиқа ўзимда ҳис қилиб тур-дим.

22 ёшли келинчақ, кўз қо-рачигларига оғир азоб изла-ри муқарриб қолган Матлу-банинг лабларидан бу сўзлар зўрға-зўрға чиқди. У охишта сўзлайди-ю, кўзлари бирдан жижика ёшга тўлади.

Сўхбатта Матлубанинг

деб, мени опатмоқчи бўлди, тошқоқлик ми-роблардан Шарофиддин Кенжаев: — Агар одам оқиб келганини кўрсангиз, бутунлай адоий тамом бўларкансиз-да! Унинг айтишча, кейин-ги 3—4 йил ичнда бунақанги оқиб келишлар кўпайиб кетибди.

10 июнь кун Охунбобоев ноҳияси ўраида сира эсдан чиқмайдиган икита ҳодисага ду-келдим. Биринчиси, эрталобдан ҳе-йўқ, бе-йўқ, канал бўйида милиция бўлимига олиб боришлари бўлди. Майли, лекин эрталобки салқин пайтдан бир ярим соат вақтим кетга-ни ёмон алам қилди, менга...

Иккинчи, каналнинг икки қирғоғидаги икки хил ақойиб ҳолат: Мен бораётган қирғоқда қора тўтирдан келган бир микти келинчақ пи-чан ўраёттибди... Каналнинг нарғи ёнига ким-дир эшак боғлаб кетган экан, тўртта мизра-теракни гажиб танасини илпн-шилдам ялан-

ЭГАСИЗ ИККИ ҚИРҒОҚ

ғочлаб қўйибди. Бирдан қаршимдаги ўроқчи келинни чўтиб юбортудек қилиб: — Хорманг! — деб юбордим. У қаддини ростлаб, менга қараганича тил туриб қолди. Шунда каналнинг нарғидаги боғланган эшак-ни кўл ишораси билан кўрсатдим: — Кўрпизсизми? — дедим атайлаб балад овозда.

— Ҳа, — деди у ҳайрон бўлиб.

— Қаранг-а қандайдир эшак эшакни канал бўйига боғлаб қўйибди, эшак бўлса тўрт ту-теракни пок-покиза қилиб гажиб қўйибди.

Келинчақ бирдан кўнғирқоқ овозининг бори-ча шарақлаб қулиб юборса бўлардики!

Олтиариқда «Ленинизм» жамоа хўжалигининг қўлига ўтиладиган кўприк устида тургандим. Шоҳариқ бўйлаб келаятган суви мен томон-га бурилди. Келиб сўрашиб бирдан: — Биласизми, шу кўприк қачон қурилган? — деди асбейлашган бир ҳолатда.

— Йўқ! — дедим.

— Сиз билмасангиз, мана биз биламиз, ў-тиз йил бўлди! Мана бугунга келиб, бу кўп-риқка 90-маркаси тракторлар, қомбайнлар си-гмай қолди, 4—5 километр узоққа бориб, Охун-бобоев ноҳияси ўраидадан ўтиб келишлпти.

Суви Мустафоқул Каримов кўпригининг бу ахволда ётиши, оворагачилиқлар билан но-ҳия, вилоят раҳбарларининг иши йўқлигини, ҳатто қизикиб ҳам қўйишмаётганларини қуйи-чақлик билан айтди. Ҳақиқатан ҳам, кейин-ги вақтларда қўпчилик ўрта бўгин раҳбарлар-да эл-юрт ташвишларига шерик бўлиш, қизи-қиш ўрнини қандайдир лоқайдлик эгалламоқ-да.

Янгиёриқ суви ишооти қароргоҳида қолдим. Мироб Мамадвали Парпиева юқордаги ода-ми ларзига соладиган ҳолатларни айтганидан, ўзим ёрилай деб юрган эканим, бирдан гап бошлаб қолди: Биз тўққиз километр масофа-даги каналга қараймиз. Бу йил ўн беш минг тул терак эдик, жами 20 мингта, яна ўн мингта экишимиз керак, келгуси йили. Ле-кин, шу дегнг, Ҳамза шаҳри аҳолиси бутун-лай молларини канал бўйига қўйиб юбориш-аяпти. Бу тўғрида шахар раҳбарларига (расис Олдижон Қодиралиев) бир неча бор айтдим. Қасоблар мол-қўй сўйиб, инак-навоқ — қо-ринларини каналга ташлашди. «Пахтакор» шў-ро хўжалиги ва Охунбобоев ноҳиядаги жа-моа хўжалиги ўраида канал бўйлари бутун-лай назоратсиз қолдириллаётганини ҳам айтдим. Лекин, Олтиариқ ноҳиясидаги бирорта раҳбар, бирорта депутатдан бу масалада садо, чиққа-нича йўқ!

1990 йил, 11 июнь, душанба. Янги-ишоотининг ўртасидаги димлама

темир дараозаси пойдевори нур а б тушиб кетибди... Кеча ҳам кела-келгунча йўлда бир неча канал хизматига мўлжаллан-ган қайиқларни сувада эмас, асфалт йўл бў-йида тўнтериб қўйилганини кўргандим. Мана бу қароргоҳда бўлса уч кундан буён электр йўқ, кечалари зис-зиёда сув оқимини, такси-мотини қандай назорат қилишди, ҳайронсан киши. Канал бошлиқлари, раҳбарлари қаёқ-да ўзи, шунча қушдан бўён бирортасини ҳа-ли канал бўйида, миروبлар даврасида учратма-дик.

Риштонда канал бўйлари эгасиздай ётибди. Қўқарган терак қўчатларини моллар пайхон қилган. Баъзи моллар тун бўйи ҳам боғлоқ-лигича канал бўйида қолиб кетавераркан... Таажубланарли жойи шундаки бу юрт ҳақи-да мавлоно Муқимий 90 йил муқаддам ўзи-нинг машҳур «Савҳатнома»сида:

Аммо назарда «Рошмидон», Фирдавс Богидан нишон. Уйнаб оқар оби равон, Саҳна гулу гулзор экан. —

дея таърифини жуда келтирган. Мана, ўша мавлоно Муқимий савҳатнома-сида таърифланган машҳур Зоҳидон қишло-ғига ҳам кириб келдик. Кимдир бодирингла-ри билан палак уюмларини канал бўйига олиб

чиқиб ташлапти, мол гўнги, чиқинди, ахлат, кул-қўмир дейсизми, ҳаммаси бор. Худди мана шу нарсалар ҳолисиде сув қрани бор, гулдор рангли дараозаси олдида қўн қамаш-тиргудек ялтираб энгил машиналари турган бовачча хонадонлардан чиқариб ташлагани-нинг туюқчи бўлдики. Улар билан йиға-ён яша-ётган қўл қалта хонадонларда бўлса, зинадан тушиб каналдан челақлаб сув олиб, тинити-либ ичишлпти. Шу шиларга бевосита дахлдор миروبлардан бири риштоллик Набижон Ҳам-ролиев билан гаплашмоқчи ҳам бўлидик. У ки-ши идораларида йўқ эканлар, вақт эрталоб соат унлар эди. Машинасини тузатгани «ВАЗ»-га кетганимиз...

Бағдод ўраида куппа-қундузи ўтган-кетган одамларнинг кўз олдида бўйи ётган бир қиз қўлида пақирни билан Говхона кўпригининг ўр-тасига бориб (ўёқ-бўёққа қарамайдими), ахлат-ни оқаётган сувга ташлаб, гўё ҳеч нарсас бўл-магандай орсқасига қайтиб келаверди. Мен эса «вой таваблаганимича, у қизнинг қилишидан мисоли тахта бўлиб қолдим... Кўприкдан юз метр юриб-юрмай икки тол оралиғида қолган-дек турган трактор аравага қўзим тушди. Бир алломишдек механизатор йигит қўлида кетмондек болғаси билан ниманидир «даранг-латиб» уряпти... Тўқилиб-пиқилган бўлса ёр-дамлашарди деб, ёнига яқинлашиб бордим. Не кўз билан қурайки, у «азамат» ҳам канал-га бир арава пйёз пўчоқни ағдарётган экан...

1990 йил, 14 июнь. Чор атроф очик кенг майдонга чиқиб қолдим. Шўрсув очик томон-даги адирлар, нефть миноралари узоқ-узоқ-лардан кўриниб турибди. Шундай хушвақт манзарарда бирдан Шералининг қўшини янграб қолди. Ўзим мана шу кунгача канал бўйлаб юрсам-да, 225 километр давомида биринчи қўшиқ эшитишим эди. Бундай қарасам опти-дек товланиб пишган бугдойзор четида ян-гичи қизил мотороллёр, рулида магнитофон-ми ё радио...

Дилинда Аҳмад Ясавийнинг: Дийдор учун гадо бўлдим, омин деиглар, Эй толиблар, қолим кўриб қамалар ёнгллар. Йўлда қолгон кул Аҳмадга йўл берингллар. Йўлни излаб гадо бўлиб келдим маню.

сатрларини тақорлаётиман. Шу пайт бирдан каналнинг нарғи ёнган: — Ҳой, Бекирза ака, кетасизми? — деган овоз эшитилди. Каналнинг нарғи томониде бугдойзор оралаб қўлида ўроқ, бошини дур-ра билан тағиб олган йигит келиб қирғоққа чўн-қайиб ўтирди. Дарҳол танидим. Кечқурун менга уйидан егулик олиб чиққан, канал ҳақида «бунёдкорлар» деган китобни тақдим қилган миروب Шарафжон Мингбоев. «Сафардан ке-

йин уйга бир келинг, ака, ўшанда гўшт топи-либ қолар, бир ош-паш қилиб бераман», — деганича хайрлашиб қолди.

Яхши гап, ахши муомала қандай сеҳрли экан-а, дарҳол рухан енгилашиб, қадамларим ўз-ўзидан илдамлашиб қолди... Рапқондан ке-йин, олти километр юриб, кеч пешинда УЗЕЛ-ни ишоотига келдим: Бу жойда қароргоҳ рўпа-расига канал қирғоғига ётти ёнғоқ қўчати эки-либди. Ҳаммаси қалин барг чиқариб баҳам-дек яшнаб турибди. Қани энди 7 эмас, 70 ми-нинг тул эқилса, қандай яхши бўларди. Мана бу юзасини бақатўн қоллаб, бақалар вақил-лаб, қурбақалар қуриллаб ётган ҳовуз бўйига ҳам камиде ўн тул ёнғоқ экса ҳам, шотут, балик тут, шадротли, гилос қўчатлари кўқарти-рилса ҳам бўлади-ку! Одамлар бунчалик ялқов бўлишмасе!

Бу тўғрида Нориндаги 1-сув ишооти муҳан-диси Маҳмуджон Инъомовнинг айтишча, агар 270 километрлик каналнинг 70 километри яроқ-сиз бўлганда ҳам қолган қисмига камиде 2 миллион тул терак экиш мумкин экан. Бу қурилиш учун нақадар катта бойлик! Неге эн-ди канал раҳбарлари бу тўғрида жиддийроқ ўйлашиб, астойдил ишга киришмайдилар?

Билмаганлар билиб қўйсинки: Катта Фарғо-на канали Ўзбекистонда Тожикистон чегараси-

Бекирза МАҲМУДОВ

га қадар 254 километр. Энди ана шу икки жу-хурят чегарасида сув посбони ким эканлиги ҳақида икки оғиз гап: Чегарада ким туради? Турсунали Кенжаев! Унинг ўзи ўқиган миروب, турмуш ўртоғи Анорхон миروب ёрдамчиси. Онаси Каромат хола ҳам келим миروب бўлиб шу жойга тушган, сабаби отаси ҳам каналчи, ҳам миروب бўлиб ўтган. Бир гап билан айт-ганда бу чегара жойда миروبлар сулоласи туради. «Мушунини ҳам шу хонадонда учрат-ганимиз. Рўзномас, жариде ўқийдиган миروب ҳам бор экан-ку, деб севиниб кетдим... Сабаби ўн икки кундан бўён канал бўйидаги қароргоҳлар-дан бирортасида ҳам рўзномас, жариде, китоб учратмагандим. Лекин ҳаммасида ойнан жа-хон бор...

— Қиншда, — дейди Турсунали, — сувдан жу-да қийналмиз: тўрт километрдан ташиб кела-миз. Боқанда олиб келинган сув бир кечадe музлаб қолади. Молларимизни икки кунда бир марта еранг сугорамиз. Ёзда эса мана шу ка-нал сувидан ичамиз, бошқа иложимиз йўқ. Бошқа қароргоҳларнинг ҳаммасида ичимлик су-ви бор, фақат бизда... Артезиан қудуқ қазил-лишини неча йиллардан бўён раҳбарларимиз-дан илтимос қилиямиз. Лекин узоқ чегарада бўлганимиз учунми негадир натижасиз қо-ляпти...

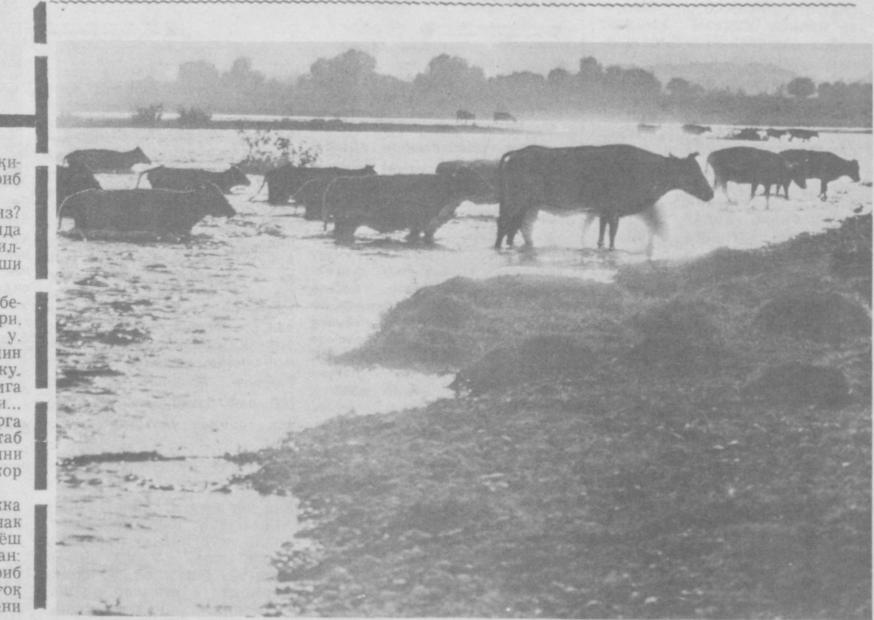
У билан хайрлашаётган пайтимда каналда иккита қўй оқиб келса бўлардики. Таъзим жу-да тирриқ бўлиб кетди. Ахир, ҳозиргина биз ичган қўй суви мана шу каналдан олинган эди-а! «Эй худо, мен-ку бир бор идим, улар-чи, ҳар куни шу ахволда яшайпти-ку! Бу сувдан ҳар кун ичишлпти-ку! Турсуналининг қойна-қили ушлаган қўлларининг титраши, қўзларини қўзларимдан олиб қочганини мен бир умрга унутлолмайман...

Шу каналнинг мутасадди раҳбарларидан би-рортаси болачақаси билан мана шу чегара қароргоҳида каналдан сув ичиб, атғи бир кун шаш йўрсинчи! Ана ўшанда билади, сув нималигини, ҳаёт нималигини...

Канал бўйида сува зорлар, сува зорлар. — дея алаимидан ҳайририб юбордим.

Тожикистонда каналнинг «Сеткак» деб атал-миш ишоотига қундуз соат учларда қолдан тойган ҳолда еранг етиб келдик.

Тўғон тўрида йиғилган шох-шаббалар, турли оқовалар ўртасида иккита қўй ва мол қорин-лари қўқ пашшалар гўжғониде сувада қалқиб

Кечув

Мен болани текшириб кўрга-нимда шундай ҳулосага кел-дим ва бу ҳулосанинг не-чоғлиқ тўғри эканлигига яна бир нарра ишонч ҳосил қи-лиш мақсасида вилоят экс-пертизасига юбордим. Яқин-да жавоб келиб қолди. Яқин-да Воқеалар тўғунлигини сўн-ги жумбоқни бош врач ўрни-босари Людмила Исмонловна Енилеева топишга ҳаракат қилди.

— Касалхонамиз 132 минг аҳолига хизмат қилади, — деди у. — Врачлар етишмай-ди. Шаҳарда ҳар 10 минг одамга 44 та врач тўғри келса, бизда атғи 12,2 ни ташкил этади.

Бизда асли 582 та врач ишлаши керак. Бугунги кун-да 168 тамиз, холос. 29 та маҳаллий мутахассислар (ши-фокорлар) бошқа районларда ишлашади. Аслида, 103 та терапевт ишлаши керак, биз-да эса 36 та. Жаррохлар ва анестезиологлар зарурлиги ҳақида бир неча марта вилоят солиғини сақлаш мутасад-диларга мурожаат қилдик. Аммо ҳолва деган билан оғиз чўчимайди. Бу йил май ойидан бери ишлаётган вра-чима ҳам (ўйлан қақирли-гавлари) кеча-ю кундуз ти-нинм билмай ишлашга қўрби-

турибди. Чор-тарафдан ёмон қўланса хид ан-қияпти. Тўғон кўпригидан оғиз-бурунни бекит-ганча ўтдим. Қароргоҳ биноси соясидеги ёғоч сўрида соқоллари олинманган норғул бир йи-гит чалқанча тушиб ётибди... Ундан кеча нечта қўй ўлиги оқиб келганини сўрадим. «Саккиза-та», деди гапни қиска қилиб. Бундай жойда ишлавериб дийдаси қотиб кетганга ўхшайди: «Қўй нимеге! Оқойишпага ўралган чақалоқ оқиб келмасин. Мана шунангги дахшлатлар ҳам бўлиб туради», деди. Тўғри гап, бу жойда ишлаш тугул нафас олиб туришининг ўзи бир қаҳрамонлик!

Ленинобод сел ташлама сойининг қоровули Қосим Алиевнинг айтишларича, бунақа сасқи-ифлос, тозалаш ишооти дунёдаги бирорта ҳам каналда йўқ эмис. У киши яна бир ҳақли саволни ўртага ташлади. Неге энди, Шахри-хон, Олтиариқ Риштондан (100—150 километр-дан) оқиб келган ўлимтиқлар Тожикистоннинг биргина шу жойидан олинди, 20 қайдан бўён аҳ-вол шундай, Ўзбекистонда ташлашади, То-жикистонда ушлашади. Бу жойда одам оқиб келса милиция орқали тегишли жойга топши-ришади, мол-қўйларни эса қуйдириб ташла-шади.

1990 йил, 16 июнь, Конибодом. Канал кич-райган сари меннинг ҳам тобора юрагим тор-лашиб, кайфиятим сўяпти... Ударник узели идорасининг пештоқидаги ёзув шу жойда кат-та Фарғона канални тугади деган маънони ан-галатгандай туюлди. Шунинг учун худди сар-мосини йўқотиб қўйган чорбозорчидай бу ке-ча қинчалик қарошимга қарамай, яхши ухлол-мадим. Ой чиқиси биланок, йўлга отлан-дим... Тонг ҳам бошлад. Ўнг томо-нида йирокларга ёйилиб кетган Қайроққум сув омбори элас-элас кўриниб турибди. Чап бикинмидаги канал ўзанида эса қўғалар ўсиб, юзасини бақатўнлар қоллаб, сув қайқа оқиш-га йўл тополмай аччиб-бикиб ётибди. 1970 йили 1-Маҳрам сув насос станцияси ва 1982 йили унинг иккинчиси ишга тушгандан кейин канал-нинг бўғида Қайроққум суви оқаётган бўлиб-ди. Нибёзбек қишлоғидан бўёғига Норин, Қора-дарё сувлари оқмайдиган бўлиб қолди.

Юриб, юриб Маккага етибди, деганларидек мана Кистакўзга ҳам келдик. Энди, ҳадемай Хўжаид ноҳияси бошланади. Канал бошлан-ишдаги Учқўрғон ноҳияси қишлоқларига қара-ганда, бу жойларда канал бўйлари озода ва анча маданиятли экан. «Қўшан канал» Фарғо-на деган ағзунини ўқиб, аланчаюқ бўлиб кет-дим. Фарғона сўзи ўга юртларда одамга жу-да ҳам таъсирчан туюларкан. Каналнинг суви иккинчи бор 2-Исфисорда қўриб қолди.

Қиссадан ҳисса шуки, канал ҳозир учга бў-линиб қолган. Учқўрғондан — Қорадарёгача 40 километр, Қуйғангёрдан — Узель (чегара)га-ча — 214 километр, қолган салкам 90 кило-метри Тожикистон ўраида... Яъни битта ка-налга уч хўжайин, уч раҳбар! Оқибатда Фар-гона водийсида канал бўйлари ва унга муно-сабат ноҷор аҳволда бўлса, Конибодому Ле-нинободда, Ударник суви ишооти атрофла-рида ундан бешбаттар. Каналнинг икки қир-ғои, айниқса, Қоратог томонлари беш-олти километрга ваёрон бўлиб, баъзи жойларда сув йиллаб оқмай сасиб-бикиб ётибди...

Бу ахволдан қутулиш учун энг аввало, ка-налга бошдан охиргача битта ағонин раҳ-барлик бўлиши керак. Қолаверса, озодаллигини тиклаш мақсасида бир йилда куз ва баҳор ой-ларида каналнинг бошдан охиргача кучли оқимда Норин ва Қорадарё сувини оқиқиб ке-рак. Акс ҳолда худди Оролга ўхшаб бу та-рихий каналимиздан ҳам ажраб қолишимиз ҳеч гапмас.

Шоиримиз Эркин Воқидов ёзганидек: «...Шу халқ шу Ватан, шу раҳбарлар — ўзимизники — бўлса, бу канал ҳам қандай ҳолатда бўл-масин ўзимизники... Ўртага қаердангир бироя-лар келиб сув ҳам бермайди, каналимизни тузатишга ёрдам ҳам кўрсатмайди... Шунинг учун ҳам Ўзбекистон, Тожикистон — икки жумҳуриятнинг шу соҳага масъул ноэриқлик-ри бир ёқадан бош чиқариб, бу муаммони жиддий ҳа ётишлари керак.

Учқўрғон—Қуйғангёр—Конибодом—Ленинобод

